

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma / hoitotyö

Hue Duong

MAAHANMUUTTAJAN TUKITYÖLLISTYMINEN VOIMAANNUTTAVANA
TEKIJÄNÄ

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyö

DUONG, HUE

Maahanmuuttajan tukityöllistyminen voimaannuttavana tekijänä

Opinnäytetyö

52 sivua + 8 liitesivua

Työn ohjaaja

yliopettaja Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen

Toimeksiantaja

Kotkan Korttelikotiyhdistys ry/ toim.johtaja Anne Heimola

Marraskuu 2013

Avainsanat

maahanmuuttaja, tukityö, kotoutuminen, voimaantuminen

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n tukityöllistämien maahanmuuttajien kokemuksia siitä, kuinka tukityöllistyminen on auttanut heitä suomalaiseseen yhteiskuntaan kotoutumisessa. Tutkimuksessa kotoutumista tarkastellaan voimaantumiskäsitteen sisältöjen kautta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena haastatteleamalla 12 maahanmuuttajaa. Aineisto kerättiin teemahaastatteluina, jonka jälkeen aineisto analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin periaatteilla.

Tutkimustulosten perusteella ei voida tehdä suoraa johtopäätöstä maahanmuuttajien voimaantumisesta tukityöllistymisjakson aikana. Tukityöllistymisen havaittiin sisältävän kuitenkin voimaantumisen teemoja ja sen koettiin edistävän kotoutumista. Työnostatti maahanmuuttajissa vahvistavia tunnekokemuksia, kuten onnistumisen kokemuksia sekä itsensä hyödylliseksi ja merkittäväksi tunteminen. Tukityön tärkeimmiksi hyödyiksi koettiin, että maahanmuuttajat saivat harjoitella suomen kieltä ja olla vuorovaikutuksessa kantaväestön kanssa. Työ antoi myös tärkeää kulttuurista tietoa.

Työllistyminen oli maahanmuuttajille tärkeää, mutta heillä oli vaikeuksia sijoittua avoimille työmarkkinoille. Tukityö Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä auttoi omien kiinnostuksien ja mahdollisuuksien kartoittamisessa. Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tukea ja edistää työllistymisen tukitoimenpiteillä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Care

DUONG, HUE

Aided Employment as a Way of Empowering an
Immigrant

Bachelor's Thesis

52 pages + 8 pages of appendices

Supervisor

Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Principal lecturer

Commissioned by

Kotkan Korttelikotiyhdistys Ltd/ M.D. Anne Heimola

November 2013

Keywords

immigrant, aided employment, empowerment,
acculturation

The purpose of the thesis was to describe the experiences of a group of immigrants in aided employment and the ways in which Kotkan Korttelikotiyhdistys Ltd has helped them to adjust to life in Finnish society. In this thesis acculturation is examined in the context of empowerment. The thesis was performed as a qualitative research by interviewing twelve immigrants. Thematic interviews were used as a data collection method. The data was analyzed by using theory oriented content analysis.

The results of the research do not directly suggest that the immigrants empowered during the aided employment period. However, aided employment was noticed to contain certain themes of empowerment and the immigrants felt it assisted the acculturation process. Aided employment enhanced immigrants with positive emotions: they felt they were useful and significant in their work. The immigrants found the chance to practice their Finnish and to interact with Finnish people were the most important benefits at the job. In addition, working in Kotkan Korttelikotiyhdistys Ltd gave them valuable cultural information.

Being employed was important for the immigrants but they had trouble in getting employed in open labour market. Aided employment in Kotkan Korttelikotiyhdistys Ltd helped them to define their interests and potential. The results of the research suggest that acculturation can be supported and assisted with aided employment.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	MAAHANMUUTTO ETELÄ-KYMENLAAKSOSSA	8
	2.1 Maahanmuuttajaryhmien erityispiirteitä	8
	2.2 Kotoutuminen	10
	2.2.1 Kotouttamistavoitteet ja -toimenpiteet	10
	2.2.2 Kotoutumisen ulottuvuuksia	11
	2.2.3 Kotoutumisen haasteita	12
3	MAAHANMUUTTAJAN TYÖLLISTYMINEN JA TYÖTTÖMYYS	13
	3.1 Työllistymisen merkitys	14
	3.2 Työttömyyden vaikutuksia hyvinvointiin	15
	3.3 Tukityöllistäminen ja välityömarkkinat	15
	3.4 Kotkan Korttelikotiyhdistys ry	16
4	VOIMAANTUMINEN	18
	4.1 Vahvistava tunnekokemus	19
	4.2 Identiteetti	20
	4.3 Tietoisuuden lisääntyminen	21
	4.4 Vaikuttaminen ja osallisuus	22
	4.5 Sosiaalinen ympäristö	22
5	YHTEENVETO TUTKIMUKSEN TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄ	24
6	TUTKIMUSONGELMAT	25
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	26

7.1	Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu	26
7.2	Aineiston keruu	27
7.2.1	Haastatteluteemat	27
7.2.2	Haastateltavien valikoituminen ja esihaastattelu	27
7.2.3	Haastattelujen toteutus	28
7.3	Aineiston sisällönanalyysi	29
8	TUTKIMUSTULOKSET	32
8.1	Taustatiedot	32
8.2	Voimaantumisen kokemukset tukityöllistymisjakson aikana	32
8.2.1	Tunnekokemukset	32
8.2.2	Kokemus itsestä suhteessa ympäristöön	34
8.2.3	Käsitykset omasta tilanteesta ja omista mahdollisuuksista	36
8.2.4	Kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista	38
8.2.5	Sosiaalinen ympäristö	38
8.3	Tukityöllistyminen kotoutumista edistävänä tekijänä	39
8.4	Yhteenveto tutkimustuloksista	40
9	POHDINTA	42
9.1	Tulosten tarkastelu	42
9.2	Tutkimuksen luotettavuus	43
9.3	Tutkimuseettisiä haasteita	44
10	KEHITTÄMISEHDOTUKSIA JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA	46
	LÄHTEET	48
	LIITTEET	53
	Liite 1. Haastatteluteemat	
	Liite 2. Muuttujataulukko	
	Liite 3. Saatekirje	
	Liite 4. Tutkimustaulukko	

1 JOHDANTO

Maahanmuutto Suomeen on suhteellisen tuore ilmiö. Suomi alkoi saada muuttovoittoa reilummin 1990-luvulla, mutta todellinen maahanmuuton lisäys on tapahtunut vasta EU:n laajentumisen myötä vuosituhannen vaihteen jälkeen. EU-jäsenmaiden välisen liikkuvuuden helpottaminen on tuonut uusista jäsenmaista lisää muuttajia Suomeen. Tilastokeskuksen mukaan ulkomailta Suomeen muutti vuoden 2011 aikana 29 500 henkeä. Eniten Suomeen muutetaan opiskelun, töiden tai perheen vuoksi. Suurin Suomeen muuttava kansalaisuusryhmä on venäläiset. Venäläisten lisäksi suurimmat kansalaisuusryhmät muodostavat virolaiset, ruotsalaiset ja somalit. Maahanmuutosta puhuttaessa tulisi aina muistaa myös suomalaiset paluumuuttajat, sillä vuosittain suomalaiset itse ovat ylivoimaisesti suurin maahanmuuttajaryhmä. (Rapo 2011; Sisäasiainministeriö 2011a, 3–4.)

Nykyisen pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen tavoite maahanmuuttopolitiikassa on tukea suvaitsevan, turvallisen ja moniarvoisen Suomen rakentamista sekä lisätä Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Yhtenä keskeisenä päämääränä on tehostaa maahanmuuttajataustaisten kansalaisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille, mikä toteutetaan liittämällä kotouttamisasiat osaksi työllisyyspolitiikkaa. Maahanmuuttajan työllistyminen nähdään kiinteänä osana, lähes edellytyksenä suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumiselle. (Sisäasiainministeriö 2012a.)

Valtakunnallisesti maahanmuuttajien työllisyystilanne on vuosituhannen alusta parantunut, mutta yhä edelleen maahanmuuttajien työttömyys on korkeampi kuin kantaväestön. Vuoden 2012 helmikuun lopussa koko väestön työttömyysaste oli työnvälityksen luvuin 9,6 %, kun taas ulkomaalaisten työttömyysaste oli helmikuun lopussa 22,7 %. Maahanmuuttajien työllistymisen esteenä on usein huono kielitaito ja muualta hankittu ammattitaito. Suomalaiset työnantajat arvostavat Suomessa hankittua ammatillista koulutusta ja työkokemusta sekä kielitaitovaatimukset ovat korkeita. Myös vahvat ennakkosenteet estävät maahanmuuttajien valikoitumista työtehtäviin. Yhdenvertaisuuden edistäminen työmarkkinoilla ja -yhteisöissä onkin yksi maahanmuuttopolitiikan haasteita. (Sisäasiainministeriö 2011a, 12; Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 39.)

Tutkimuksen toimeksianto on tullut Kotkan korttelikotiyhdistys ry:ltä. Kotkan Korttelikotiyhdistys ry toimii osana välityömarkkinoita, jotka tarjoavat heikossa työmarkki-

na-asemassa oleville työttömille työskentelymahdollisuuksia, työhön sijoittumista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja (Välityömarkkinat 2011). Yhdistyksen nykyisessä Tulevaisuus Tukevasti Työssä -hankkeessa (2013–2015) tarkoituksena on tukityöllistää erityisesti pitkäaikaistyöttömiä erilaisiin työelämävalmiuksia parantaviin työpajoihin. Hankkeen aikana pyritään työllistämään vuosittain n. 100 pitkäaikaistyötöntä, joista 35 % on maahanmuuttajia. Maahanmuuttajan kohdalla tukityöllistämisen tarkoituksena on myös edistää kotoutumista. Tukityöllistämistoimenpiteillä parannetaan maahanmuuttajan vuorovaikutus- ja kielitaitoa, tuetaan oman elämän hallintaa sekä lisätään osallisuutta suomalaiseen arkeen. (Heimola 2013.)

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata tukityöllistettyjen maahanmuuttajien kokemuksia siitä, kuinka Kotkan korttelikotiyhdistyksen tukityöllistämistoimenpiteet ovat vaikuttaneet heidän kotoutumiseensa. Opinnäytetyössä tarkastellaan kotoutumista voimaantumisen käsitteen sisältöjen kautta, sillä se havainnollistaa paremmin maahanmuuttajassa tapahtuvaa muutosta. Onnistuneeseen kotoutumiseen ei päästä vain yhteiskunnan tarjoamalla kotouttamistoimenpiteillä, vaan siihen tarvitaan myös maahanmuuttajan uskoa omiin kykyihinsä vaikuttaa asioihin ja omaan hyvinvointiin sekä halua luoda itselleen uusi elämä suomalaisessa yhteiskunnassa.

2 MAAHANMUUTTO ETELÄ-KYMENLAAKSOSSA

Etelä-Kymenlaakson väestörakenteellisissa tulevaisuudenkuvissa uhkaavia tekijöitä ovat väestön ikääntyminen ja väestötappio. Kun alueen väestön ikääntyminen on suurta, on vaarana joutua kierteeseen, jossa nuori ja työikäinen aikuisväestö siirtyy suurempiin asutuskeskuksiin opiskelu- ja työmahdollisuuksien perässä. Yritykset puolestaan hakeutuvat innovatiivisille alueille kasvukeskuksiin, jotka tarjoavat parhaiten koulutetun väestön. Tällä hetkellä Etelä-Kymenlaakson kunnista vain Kotkassa väestöennuste on ollut muuttovoittoinen lisääntyvän maahanmuuton takia. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 3, 9–12.)

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein maasta toiseen muuttavia henkilöitä. Maahanmuuttaja voi olla pakolainen, turvapaikanhakija, siirtolainen tai paluumuuttaja. *Pakolainen* on maastaan paennut henkilö, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. *Turvapaikanhakija* hakee suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta valtiosta. Suojeluperusteet selvitetään, ja mikäli hänelle myönnetään turvapaikka, hän saa pakolaisaseman. *Siirtolainen* muuttaa maasta toiseen rakentaakseen siellä itselleen uuden elämän. *Paluumuuttaja* on ulkomailla asuva entinen tai nykyinen Suomen kansalainen tai henkilö, jolla on suomalainen syntyperä. Suomalainen syntyperä edellyttää, että ainakin toinen vanhemmista tai yksi isovanhemmista syntyperäinen Suomen kansalainen. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

On selvää, että tähän kirjoon kuuluu erilaisia ihmisiä, joilla on yksilölliset taustat ja elämäkokemukset. Maahanmuutolle on monia syitä, kuten pakolaisuus, perhe, rakkaus, opiskelu, työ tai paluumuutto (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 6). Maahanmuuttajan taustalla ja maahanmuuton syyllä on suuri merkitys, kun tarkastellaan maahanmuuttajan kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

2.1 Maahanmuuttajaryhmien erityispiirteitä

Etelä-Kymenlaakson maahanmuuttajista suurimman ryhmän muodostavat venäläiset maahanmuuttajat maantieteellisestä läheisyydestä johtuen. Toisen erityisen ryhmän muodostavat inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ja kolmantena ryhmänä ovat pakolais- taustaiset maahanmuuttajat. Alueella puhutuimmat vieraat kielet ovat ylivoimaisen

venäjän lisäksi viro. Maahanmuuttajaryhmien ikärakenne painottuu nuoriin aikuisiin ja perheisiin. Suurin osa alueella asuvista ulkomaan kansalaisista on työikäisiä. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 3, 10.)

Venäläisten Suomeen tulon yleisimmät motiivit ovat paluumuutto, avioliitto ja työ. Venäläiset maahanmuuttajat ovat usein korkeasti koulutettuja ja useilla on pitkä työkokemus kotimaassaan sekä suuri halu tehdä työtä. Venäjän kielen taito ja venäläisen toimintakulttuurin tunteminen nähdään vahvuutena, mutta usein työllistymistä tai täydennyskoulutukseen hakeutumista jarruttaa puutteellinen suomen kielen taito. Paikallinen koulutus ja osaaminen voi olla vaikea siirtää maasta toiseen ilman lisäkoulutusta. Työmarkkinoilla yksi suurimmista haasteista ovat myös venäläisiin kohdistuvat asenteet. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 15–16.)

Inkerinsuomalaiset ovat Suomesta 1600-luvulta lähtien Inkerinmaalle muuttaneita ja ryhmä niitä entisen Neuvostoliiton kansalaisia, joilla on suomalainen syntyperä. Suomen rajojen ulkopuolella inkerinsuomalaisia on pääosin Virossa, Pietarissa sekä Karjalassa. Euroopan Unionin jäsenyyden myötä virolaisten kohdalla on muistettava EU-kansalaisuuden sallima vapaa liikkuvuus, jolloin enintään kolmen kuukauden maassaoloa ei tarvita oleskelulupaa. Mikäli tarkoituksena on muuttaa pidemmäksi ajaksi Suomeen, paluumuuttajien on osallistuttava paluumuuttovalmennukseen ja kielikouluun, jonka jälkeen muuttolupa myönnetään vasta, kun henkilö on saanut hankittua asunnon Suomesta. Inkerinsuomalaiset ovat yleensä kaksikielisiä tai heillä on valmiiksi jonkinasteinen suomen kielen taito, ja he ovat varsin kouluttautuneita, minkä ansiosta heidän paluumuutto nähdään kansantaloudellisena etuna. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 16–17.)

Pakolaistaustaisessa maahanmuutossa voidaan erottaa kaksi ryhmää: kiintiöpakolaiset ja turvapaikanhakijat. Kiintiöpakolainen on Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun UNHCR:n pakolaiseksi katsoma henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa pakolaiskiintiön puitteissa. Turvapaikanhakija taas ei ole pakolaisasemassa ennen kuin suojeluperusteet pakolaisuuteen on selvitetty ja turvapaikka myönnetty. (Maahanmuuttovirasto 2013.) Pakolaisten vastaanottaminen on kunnille vapaaehtoista, ja valtio korvaa vastaanotosta ja kotouttamisesta aiheutuneet kustannukset ainakin kolmelta ensimmäiseltä vuodelta. Haasteena on, että kuntapaikkoja ei ole riittävästi nopeaan ja sujuvaan pakolaistaustaisten maahanmuuttajien sijoittamiseen. Vähentynyt

halukkuus pakolaisten vastaanottoon johtuu kuntataloudellisista ongelmista sekä pakolaisten ja heihin rinnastettavien henkilöiden vastaanottamisessa koettuihin ongelmiin. Erilaisen taustansa takia pakolaiset työllistyvät vaihtelevammin ja saattavat tarvita selviytymiseensä yhteiskunnan tukea pitkään. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 20.)

2.2 Kotoutuminen

Suomen lainsäädäntöön on säädetty kotoutumislaki (30.12.2010/1386), jonka tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista sekä maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Sillä tavoitellaan myös tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Lain kolmannessa pykälässä kotoutuminen määritellään maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Samalla tuetaan maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1986, 1.–3.§.)

Aiemmin kotoutumisesta puhuttiin termillä integroituminen. Nykyään prosessi nähdään enemmän kaksisuuntaisena vuorovaikutussuhteena kuin yhdensuuntaisena sopeutumisenä. Onnistunut kotoutuminen vaatii sekä vastaanottavalta yhteiskunnalta että maahanmuuttajalta sitoutumista, aktiivisia toimia ja osallisuutta. Kotoutumislakia uudistettiin toissa vuonna vastaamaan paremmin maahanmuutossa tapahtuneita muutoksia. Uudistuksen pääkohtia olivat muun muassa kotoutumisen kaksisuuntaisuuden edistäminen, kaikkien eri syistä Suomeen muuttavien henkilöiden kotoutumisen edistäminen yksilöllisesti sekä haavoittuvien ryhmien, kuten vammaisten, vanhusten, vaikeassa tilanteessa elävien naisten ja lasten, syrjäytymisen ehkäisy. (Sisäasiainministeriö 2011b.)

2.2.1 Kotouttamistavoitteet ja -toimenpiteet

Nykyisen valtion kotouttamisohjelman (2012–2015) yleisenä tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla sekä eri väestöryhmien välisen toimivan vuorovaikutuksen ja hyvien etnisten suhteiden vahvistaminen. Ohjelmassa painotetaan erityisesti maahanmuuttajien työllistymisen edistämistä työhallinnon palveluita ja kotoutumiskoulutusta kehittämällä sekä työelämän moni-

muotoistumista tukemalla. Ohjelman toisena painopisteenä on perhelähtöinen, yhteisöllinen kotoutuminen, jossa maahanmuuttajaperheitä tuetaan varhaiskasvatusta, koulutusta sekä sosiaali- ja terveystalvueluita kehittämällä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 4.)

Kun puhutaan maahanmuuttajien kotoutumista edistävästä viranomaistoimista, käytetään termiä kotouttaminen (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1986, 2.§). Kotouttamistoimenpiteet ja -palvelut järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja sekä työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. Kotkan kaupunki on hyväksynyt Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelman (2010–2012), jossa tarjottavat palvelut jaotellaan kolmeen eri kotoutumispolkuun uudistetun kotoutumislain viitoittamien asiakasryhmien mukaisesti: työmarkkinoille suuntaavat maahanmuuttajat, erityistä tukea tarvitsevat maahanmuuttajat sekä lapset ja nuoret. Ohjelman toimenpide-ehdotuksissa on huomioitu erilaisten maahanmuuttajaryhmien lisäksi seudullinen asenneilmapiiri maahanmuuttajia kohtaan sekä kolmannen sektorin rooli osana maahanmuuttajatyötä. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 3, 49–54.)

Yleisen kotoutumiskoulutuksen suhteen Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelmassa on esitetty muun muassa seuraavanlaisia toimenpide-ehdotuksia: kotoutumista tukeviin toimenpiteisiin, kuten suomen kielen ja kulttuurin opettamiseen panostaminen, maahanmuuttajakoulutuksen ja työmarkkinoiden tarpeiden kohtaamisen parantaminen sekä koulutusorganisaatioiden kehittäminen ja maahanmuuttajien kannustaminen ammatillisen pätevyyden hankkimiseen. Käytännössä nämä toteutetaan esimerkiksi lisäämällä oppisopimuskoulutus- ja työssäoppimispaikkoja kunnissa, huomioidulla maahanmuuttajan aiempi ammatillinen ja koulutustausta sekä mahdollisuus täydennys-/muutokoulutukseen. Ensisijaisen tärkeää on järjestää riittävästi suomen kielen koulutusta, johon liitetään käytännön ja työelämän tarpeet. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 52.)

2.2.2 Kotoutumisen ulottuvuuksia

Aikaisemmassa kappaleessa määriteltiin kotoutuminen lainsäädännön mukaan. Tässä kappaleessa tarkastellaan käsitettä maahanmuuttajan näkökulmasta – millä elämän osa-alueilla kotoutuminen hänen elämässään ilmenee. Kotoutumisen indikaattorit määritellään yleensä viranomaisten toimesta, kun kotouttamistoimenpiteiden vaikutusta kotoutumiseen halutaan arvioida. Näin ollen ei saada täysin subjektiivista nä-

kemystä kotoutumisen ulottuvuuksista: mitä kotoutuminen maahanmuuttajalle merkitsee ja miten se hänen elämässään ilmenee.

Maahanmuuttajille toteutetuista tutkimuksista huomaa, että kotoutumisen ulottuvuudet eivät ole yksiselitteisiä. Työterveyslaitoksen esiselvityksessä (2009) maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan tarkasteltiin viidellä selvitysalueella: työelämä, yhteisö/yhteiskunta, terveys ja hyvinvointi, palvelujärjestelmät sekä perhe, lapset ja elinolot (Työterveyslaitos 2009, 8). Sisäasiainministeriön (2010) kotouttamisen kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurantarjestelmässä integraation osa-alueita ovat kielitaito, koulutus ja osaaminen, sosioekonominen hyvinvointi, terveys, julkinen palvelujärjestelmä, kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet, osallistuminen työmarkkinoille ja yhteiskuntaan, turvallisuus, syrjimättömyys sekä maahanmuuttajan kotoutuminen yleisesti. (Sisäasiainministeriö 2010, 6.)

Yhteenvedona näistä tutkimuksista voisi todeta, että kotoutumisen keskeisinä osa-alueina pidetään yleistä hyvinvointia, kielitaitoa ja ammatillista osaamista, sosiaalista verkostoa, yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä kokemusta palvelujärjestelmistä. (Työterveyslaitos 2009; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010). Opinnäytetyössä tarkastellaan tukityöllistymisen vaikuttavuutta edellä mainittuihin kotoutumisen osa-alueisiin.

2.2.3 Kotoutumisen haasteita

Maahanmuuttopolitiikassa kotouttamistoimenpiteet painottuvat usein ensisijaisesti työmarkkinoille suuntautuville maahanmuuttajille. Vasta 2000-luvun puolella on havahduttu huomioimaan erityistä tukea tarvitsevien maahanmuuttajaryhmien, kuten vanhusten, naisten, lasten ja kouluttamattomien, asema. Valtakunnallisessa kotouttamisohjelmassa (2012–2015) korostetaan maahanmuuttajataustaisten perhekeskeistä ja yhteisöllistä kotoutumista. (Sisäasiainministeriö – Uusi kotoutumislaki 2011; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 4.)

Maahanmuuttajabarometrissa (2012) selvitettiin maahanmuuttajaryhmien subjektiivista näkemystä kotoutumisesta ja yleisestä viihtymisestä Suomessa. Barometrissa selkeitä epäkohtia oli kielikoulutuksen riittävydessä, syrjintäkokemusten yleisyydessä ja palveluiden tiedonsaannissa. Barometriin vastanneista maahanmuuttajista 74 % oli osallistunut tai osallistui parhaillaan kielikoulutukseen, mutta peräti 29 % arvioi saaneensa liian vähän suomen tai ruotsin kielen opetusta. Lähes joka neljäs vastaajista oli

kokenut syrjintää viimeisen 12 kuukauden aikana. Maahanmuuttajien tiedonsaantia palvelujärjestelmästä on kehitetty viimeisen 2–3 vuoden aikana, mutta edelleen vastaajista 59 % koki saaneensa liian vähän tietoa tarjolla olevista palveluista. Barometrissa silmiin pistävä tulos oli myös se, että tietoisuus kotoutumissuunnitelmasta oli vastaajien piirissä melko alhainen. Noin joka viides maahanmuuttajista ei tiennyt, oliko heille ylipäätään tehty kotoutumissuunnitelmaa. Toisaalta niistä vastaajista, jotka tiesivät heille laaditusta kotoutumissuunnitelmasta, vain noin 40 % oli sitä mieltä, että se oli auttanut heitä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 79–80.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa Maahanmuuttajan terveys ja hyvinvointi – tutkimuksessa (2012) todettiin samankaltaisia epäkohtia kuin Maahanmuuttajabarometrissa. Kielitaidon riittämättämyyttä kokivat erityisesti naispuoliset maahanmuuttajat. Yli viidennes vastanneista oli kohdannut arjessaan nimittelyä ja sanallisia loukkauksia – epäkohteliaampi tai epäkunnioittavampi kohtelu oli tätäkin yleisempää. Nykyiset maahanmuuttajien terveyspalvelut, erityisesti mielenterveyspalvelut, eivät tavoita kuin osan palveluja tarvitsevista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 9-11.)

3 MAAHANMUUTTAJAN TYÖLLISTYMINEN JA TYÖTTÖMYYS

Vuonna 2012 työllisyys ja työttömyys ovat valtakunnallisesti pysyneet lähes ennallaan edellisvuoteen verrattuna. Ulkomaan kansalaisten työttömyys- ja työllisyysaste käyrät noudattelevat suurelta osin Suomen kansalaisten käyrien trendejä. (Sisäasiainministeriö – Maahanmuuton vuosikatsaus 2012, 12.) Vuoden 2012 helmikuun lopussa koko väestön työttömyysaste oli työnvälityksen luvuin 9,6 %, kun ulkomaalaisten työttömyysaste oli 22,7 % (Sisäasiainministeriö – Maahanmuuton vuosikatsaus 2011, 12).

Kotkassa työttömien määrä on vuoden 2013 alusta hiljalleen kasvanut vajaasta 4300 heinäkuun loppuun mennessä 4440:een, joka vastaa 17,7 % osuutta työvoimasta. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on vajaa kolmannes. Vuoden alussa työttömiä ulkomaan kansalaisia oli 614, kun heinäkuussa määrä oli kasvanut 802:een. Heinäkuussa 2013 työttömien ulkomaalaisten osuus työttömistä oli 18,1 %. (Työnvälitystilasto (TEM) 2013.)

Maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on haastava, sillä ilman kielitaitoa, ammat-
tipätevyyttä, yhteiskunnan tuntemusta sekä valtaväestön sosiaalisten verkostojen hal-
lintaa työllistyminen on vaikeaa. Toisaalta ilman työtä ei verkostoja eikä kielitaitoa
ole helppo hankkia. Työmarkkinoilla maahanmuuttajien työkokemuksen puute ja vä-
häinen koulutus ennen maahanmuuttoa sekä toisaalta työnantajien ennakkoluulot ja
ylikorostetut kielitaitovaatimukset estävät maahanmuuttajan valikoitumista työtehtä-
viin. Monissa maahanmuuttajaryhmissä osallistumista työmarkkinoille vaikeuttaa li-
säksi erilaiset sukupuolijärjestelmät sekä lasten hoitaminen kotona. (ks. Terveiden ja
hyvinvoinninlaitos 2011, 72.)

3.1 Työllistymisen merkitys

Työllisyydestä ja työttömyydestä puhuttaessa on hyvä miettiä, mikä merkitys työllis-
tymisellä on itse maahanmuuttajalle. Sekä maahanmuuttopolitiikan että useiden ko-
toutumiseen liittyvien julkaisujen ja tutkimusten taustalla on oletus, että työllistymi-
nen edesauttaa uuteen yhteiskuntaan kiinnittäytymisessä. Miksi maahanmuuttajan
työllistymismahdollisuuksia parantavat toimenpiteet nähdään keskeisenä osana kotou-
tumisprosessia?

Maahanmuuttajabarometrissa (2012) työ mainittiin yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi ko-
toutumisen kannalta. Kurosen ja Savuahon (2006) toteuttamassa Kontakti-projektin
seurantatutkimuksessa kuvattiin maahanmuuttajien kotoutumisen rakentumista. Tut-
kimuksesta selvisi, että työpaikan saaminen vaikutti positiivisesti elämänhallintaan ja
rohkaisi tulevaisuuden suunnitteluun. Pitkäaikainen työelämästä syrjään joutuminen
koettiin ammatti-identiteettiä ja osaamista haurastuttavana tekijänä. (Kuronen & Sa-
vuaho 2006, 3.) Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hankkeessa KotoTyö –
Työ kotouttamisen välineenä (2011) selvitettiin työpaikan merkitystä kotoutumiselle.
Maahanmuuttajalle työpaikka merkitsee taloudellista turvaa ja riippumattomuutta sekä
tasa-arvoa. Töissä voi harjoitella suomen kieltä ja olla vuorovaikutuksessa kantaväes-
tön kanssa. Työllistyminen merkitsee sitä, että maahanmuuttaja on hyväksytty osaksi
suomalaista yhteiskuntaa. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2011, 8.)

Työllä voi olla myös muita merkityksiä kuin kotoutumista edistävänä tekijänä. Pikka-
raisen tutkielmassa maahanmuuttajien työllistymisestä ja odotuksista työelämään
(2005) havaittiin, että työllistyminen nähtiin keinona saada normaali päivärytmi ja tu-
tustua luonnollisella tavalla uusiin ihmisiin (Pikkarainen 2005, 3). Frantin tutkielmas-

sa maahanmuuttajien työelämäharjoittelukokemusten yhteydestä kotoutumiseen (2008) useissa maahanmuuttajien puheenvuoroissa näkyi työ ihmisarvon kokemisen määrittelijänä. Työ toi ylpeydenaihetta antamalla ”normaaliuden” leiman ja mahdollisuuden itsenäiseen toimeentuloon. Työ koettiin rikastuttavan sekä sisäisesti että ulkoisesti. (Frantti 2008, 52.)

3.2 Työttömyyden vaikutuksia hyvinvointiin

Työttömyyden tiedetään olevan yhteydessä monenlaisiin ongelmiin yksilön hyvinvoinnissa. Työttömyyteen ja taloudelliseen toimeentuloon liittyvät huolet vaikuttavat haitallisesti hyvinvointiin ja sitä kautta myös terveyteen. Erityisesti pitkään jatkunut työttömyys lisää sairastavuutta ja heikentää hyvinvointia. Työttömillä fyysinen terveys on heikommalla tolalla kuin työssäkäyvillä, mikä voi liittyä kohonneeseen stressiin ja epäterveellisiin elintapoihin. Psykkinen hyvinvointi ja mielenterveys voi heikentyä työttömyyden myötä, sillä työssäkäynnillä katsotaan olevan monenlaisia psykkinen hyvinvoinnin kannalta positiivisia vaikutuksia. Työttömäksi joutuminen voi johtaa sosiaalisten suhteiden katkeamiseen, itsetunnon laskuun ja elämänhallinnan menettämiseen. (Ks. Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 235.)

Työttömyyden ja terveyden välinen suhde ei ole kuitenkaan suoraviivainen. Vaikutusyhteydet voivat olla kahdensuuntaisia: työttömyys heikentää henkilön hyvinvointia, mutta toisaalta heikko terveys altistaa työttömyydelle. Joka tapauksessa työttömyydestä sekä heikkenevästä terveydestä ja työkyvystä näyttäisi helposti tulevan itseään vahvistava noidankehä. Monet tekijät ja yksilölliset ominaisuudet voivat lieventää tai pahentaa työttömyyden terveysvaikutuksia. Lieventäviä tekijöitä ovat esimerkiksi vahva sosiaalinen tuki, hyvä itsetunto ja hyvät selviytymiskeinot. Pahentavia tekijöitä ovat toistuvat työttömyysjaksot, pitkäaikainen työttömyys, korkea ikä, häpeä, taloudelliset vaikeudet, alkoholin käyttö ja mielenterveysongelmat. (Heponiemi, Wahlström, Elovainio, Sinervo, Aalto & Keskimäki 2008, 3.)

3.3 Tukityöllistäminen ja välityömarkkinat

Tukityöllistäminen ja välityömarkkinat ovat käsitteinä osin päällekkäisiä: näillä toimenpiteillä pyritään parantamaan vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien asemaa, jotka eivät onnistu työllistymään ilman yhteiskunnan tukea. Yhteiskunnallisina tavoitteina ovat kokonaistyöllisyyden nostaminen, suhdanteiden tasaaminen ja alueellisten

työttömyyserojen vähentäminen. Välityömarkkinoiden tarkoituksena on tarjota työkentelymahdollisuuksia, työhön sijoittumista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja. Välityömarkkinoista vastaavast suurimmalta osin kolmas sektori. Tukityöllistämistoimenpiteillä pyritään parantamaan työttömän työmarkkinavalmiuksia ja -asemaa. Tarkoituksena ovat katkaista osallistujien pitkät työttömyysjaksot, edistää työllisyysedellytyksiä ja pitää työttömät osana työmarkkinoita. (Hämäläinen & Tuomala 2006, 39–40; Välityömarkkinat 2011.)

Työttömän näkökulmasta tavoitteet ovat sisällöltään samanlaiset. Työmarkkinatoimenpiteiden, kuten työkokeilun sekä palkkatuetun työn tavoitteena on parantaa työttömän ammattitaitoa, osaamista ja näin edistää pääsyä avoimille työmarkkinoille. Tavoitteena on myös ylläpitää työttömän toimintakykyä ja parantaa elämänhallintaa ja näin luoda edellytyksiä työllistymiselle. (Välityömarkkinat 2011.) Maahanmuuttajalle tukityöllistämisjakso antaa myös mahdollisuuden kieli- ja ammattitaidon kehittämiseen. Työllistymistä tukevat ja työelämään valmentavat toimenpiteet myös edesauttavat uuteen yhteiskuntaan kiinnittäytymisessä.

3.4 Kotkan Korttelikotiyhdistys ry

Kotkan korttelikotiyhdistys ry on osa välityömarkkinoita. Yhdistys tarjoaa pitkäaikaisyöttömien ja maahanmuuttajien työllistämisen tukitoimenpiteitä, joista yleisimmät ovat palkkatuettu työ sekä työkokeilu. Palkkatuetussa työssä työ- ja elinkeinotoimisto madaltaa kynnystä työelämään pääsulle myöntämällä työnantajalle palkkatukea työttömän henkilön palkkauskustannuksiin. Työkokeilussa selvitetään asiakkaan soveltuvuutta työhön tai ammattiin sekä koulutus- ja työvaihtoehtoja. Kaikkien työllistymistä edistävien palveluiden ajalta Kela maksaa sitä työttömyysetuutta, johon työttömällä työnhakijalla on oikeus. Pitkäaikaistyöttömillä se tarkoittaa oikeutta työmarkkinatukeen, jolla tuetaan heidän sijoittumista työmarkkinoille. Maahanmuuttajalle, jolla kotoutumissuunnitelma on voimassa, työmarkkinatuki maksetaan kotoutumistukena. (Heimola 2013; Kansaneläkelaitos 2011a-c).

Vuodesta 2005 Kotkan korttelikotiyhdistys ry on Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tukeman Työ–tuki–tulevaisuus -hankkeen sisällä tukityöllistänyt vuositasolla noin 120 pitkäaikaistyötöntä vähävaraisten vanhusten kotona asumista tukeviin työtehtäviin. Nykyisessä ”TUTUT” Tulevaisuus Tukevasti Työssä -hankkeessa (2013–2015) työllistämistä jatketaan viidessä eri työpajassa. Hankkeen kohderyhmä

on heikossa työmarkkina-asemassa olevat erityisesti pitkäaikaistyöttömät ja maahanmuuttajat, jotka sijoitetaan työelämävalmiuksia parantaviin työpajoihin, kuten hoivatyön avustaviin tehtäviin sekä ravitsemus- ja siivouspalvelualan tehtäviin. Tavoitteena on, että kaikkien hankkeeseen osallistuvien työelämävalmiudet parantuvat: he sitoutuvat työelämän sääntöihin ja saavat käytännön työkokemusta sekä tunnistavat henkilökohtaiset ominaisuutensa, omat vahvuudet, kehitettävät alueet ja kiinnostuksen kohteet. Työelämävalmiuksia voi parantaa myös osallistumalla yhdistyksen koulutuksiin, kuten hygieniapassin suorittamiseen tai atk-koulutukseen. TUTUT -hankkeen tavoitteena on, että tukityöllistetyistä joka viides työllistyy avoimille työmarkkinoille ja joka neljäs lähtee koulutukseen. (Heimola 2013.)

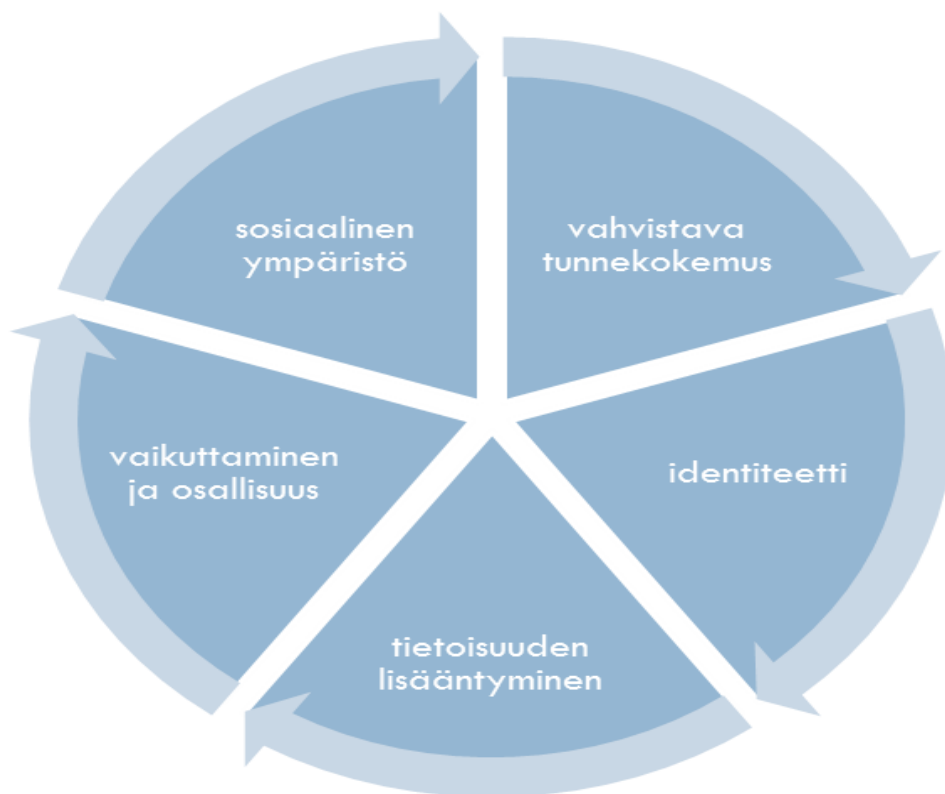
Kotkan Korttelikotiyhdistys ry on poliittisesti sitoutumaton, yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon asukasyhdistys, joka toimii yhteistyössä alueiden asukkaiden, viranomaisten ja eri järjestöjen kanssa kestävä kehityksen hengessä. Yhdistys ylläpitää neljää alueen asukkaiden kohtaamispaikoiksi tarkoitettua korttelikotia: Naapuri, Muorikka, Ratikka ja Alvariska, jotka toimivat yhdistyksen omin varoin palkkaamien vetäjien voimin. Paikoissa järjestetään erilaisia kerhoja, harrastetoimintaa ja säännöllistä ryhmäliikuntaa. Vähävaraisten vanhusten kotona asumisen tukeminen vapaaehtoisvoimin on ollut ensisijainen tehtävä, mutta sittemmin toimintaa on kehitetty erilaisten projektien kautta. Yhdistyksen tehtävänä on auttaa vähävaraisia ja syrjäytyneitä tai sen uhan alla olevia sekä yhteisöllisyyden avulla löytää keinoja ja tapoja selviytyä, tuntea iloa ja ihmisarvoa. (Heimola 2013.)

4 VOIMAANTUMINEN

Käsitteen takana on englanninkielinen termi empowerment, josta on voimaantumisen lisäksi lukuisia muita suomennoksia, kuten voimistuminen, valtaantuminen, valtauttaminen, henkinen vahvistuminen ja väkevoityminen. Kuten käännösten vivahdeeroista jo huomaa, käyttämällä erilaista suomennosta saadaan eri näkökulma käsitteen määrittelyyn. Empowerment-termin käännöksiä voidaan tarkastella muun muassa sen kannalta, miten aktiivisena tai passiivisena siinä nähdään itse voimaantujan rooli. Esimerkiksi valtauttaminen voidaan ymmärtää vallan tai voiman antamisena passiiviselle vastaanottajalle, kun taas voimaantuminen nähdään tapahtumana, jossa ihminen itse löytää itsestään voimavaroja ja auttaa itseään. (Siitonen 1999, 83, 92–93.) Tässä opinnäytetyössä käytetään käännöstä voimaantuminen, sillä käsitteellä halutaan korostaa toimijan roolia ja omaa osuutta voimaantumisprosessin kehittämisessä.

Voimaantumisesta ei tähän päivään mennessä ole muodostettu yhtenäistä ja kattavaa määritelmää. Voimaantumista ja voimaantunutta ihmistä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Jotkut näkemykset painottavat voimaantumista tietoisuuden ja omien käsitysten ja uskomusten rakentajana, toiset taas persoonallisten kykyjen, pätevyyden ja osaamisen kokemuksena ja todentamisena. Joissakin näkemyksissä korostuu yksilön vaikuttamismahdollisuuksien lisääntymisenä toimintaympäristössä. Toisaalta voidaan korostaa myös voimaantumisen emotionaalista luonnetta, jossa vapautumisen ja itsearvostuksen tunteet antavat energiaa sekä lisäävät itsensä arvostamista ja parantavat itsetuntoa. (Mahlakaarto 2010, 25–28.)

Mahlakaarto (2010) on väitöskirjassaan tutkinut identiteetin rakentumista voimaantumisen kehitysohjelmassa. Hän on tarkastellut voimaantumista yksilö- ja yhteisötason näkökulmasta sekä koonnut käsitteelle ominaisia keskeisiä määritelmiä aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Yhteistä käsitteen eri näkemyksille on se, että voimaantuminen nähdään dynaamisena prosessina, johon liittyy myönteinen muutosvoima ja itseä *vahvistava tunnekokemus*. Yksilötasolla voimaantuminen merkitsee *tietoisuuden lisääntymistä itsestä ja omista mahdollisuuksista* sekä *identiteetin* muutosta. Yksilön voimaantumiseen liittyy myös *vaikuttaminen ja aktiivinen osallisuus*, jonka mahdollistaa toimintaympäristö. Yksilö ja *sosiaalinen ympäristö* ovat vastavuoroisesti kietoutuneita toisiinsa, minkä takia sosiaalisella vuorovaikutuksella ja tuella on tärkeä osuus yksilön voimaantumiselle. (Mahlakaarto 2010, 28–30.)

Kuva 1. Voimaantumisen ulottuvuudet (Mahlakaarto 2010)

Seuraavaksi tarkastellaan edellä mainittujen voimaantumisen ulottuvuuksien ilmene- mistä maahanmuuttajille toteutetuista tutkimuksista. Yllä olevassa kuvassa 1 on nuoli- viivoin havainnollistettu voimaantumisen ulottuvuuksien vuorovaikutusta toisiinsa. Vaikka ulottuvuuksia tarkastellaan eriteltyinä kokonaisuuksina, ne limittyvät toisiinsa eikä niiden välillä voida suoranaista syy-seuraussuhdetta osoittaa.

4.1 Vahvistava tunnekokemus

Voimaantumisen on todettu olevan yhteydessä yksilöllisiin persoonallisiin tekijöihin, kuten itseluottamukseen, -arvostukseen, kykyuskomuksiin, motivaatioon sekä ajattelu- ja tunneprosesseihin. Nämä yksilölliset tekijät ovat yhteydessä siihen, kuinka yksilö aktivoituu, osallistuu ja ottaa vastuuta omassa toimintaympäristössään. (ks. Mahla- kaarto 2010, 31.) Frantin tutkielmassa maahanmuuttajien työelämäharjoittelukoke- muksien yhteydestä kotoutumiseen (2008) aineistosta nousee vahvasti esille työelä- mäharjoittelukokemuksiin liittyvät psyykkisen hyvinvoinnin tunteet. Työelämähar- joittelukokemukset kohottivat itsetuntoa sekä lisäsivät rohkeutta ja uskallusta. Maa- hanmuuttajat kokivat olevansa tarpeellisia, hyödyllisiä ja merkittäviä uudessa yhteis- kunnassa. (Frantti 2008, 53–55.)

Yksi tärkeimpiä vahvistavia tunnekokemuksia ovat onnistumisen kokemukset, sillä ne tuovat toivoa ja antavat voimaa jatkaa eteenpäin. Nissisen (2012) tutkimuksessa kuvataan, että varsinkin onnistumisesta saatu hyvä palaute antoi maahanmuuttajalle uskoa omaan kykyihin ja rohkaisi yrittämään vielä enemmän. Maahanmuuttajille oli tärkeää saada tukea ja apua ympäröiviltä ihmisiltä, mutta arvokkuuden tunnetta tuotti myös se, että he saivat itse olla avuksi. Osalle rohkaisu oman mielipiteen kertomiseen oli merkityksellistä, sillä he tunsivat, että heidän mielipiteellään ja ajatuksillaan on arvoa. (Nissinen 2012, 88.)

4.2 Identiteetti

Yleisesti identiteetin voidaan sanoa koskevan ihmisen kokemusta itsestään ja kuulumisestaan sosiaaliseen ympäristöönsä ja kulttuuriin. Sitä voidaan luonnehtia elämäkerralliseksi jatkumoksi, joka rakentuu yksilön kokemuksiin perustuvista itseä koskevista tulkinnoista. (Mahlakaarto 2010, 20–22.) Identiteetin perusteella maahanmuuttaja tuntee, kuka hän on ja mitä hänestä voi tulla uudessa kotimaassa. Muuton yhteydessä maahanmuuttaja kokoaa uudelleen käsityksen omasta minästään ja suhteuttaa sen vaihtuneeseen paikkaan, kieleen ja kulttuuriin. Kulttuurierojen vuoksi on tärkeää, että maahanmuuttaja pystyy oppimaan uuden maan kielen sekä hyväksymään ja omaksumaan toisen kulttuurin tavat. (Mammon 2010, 24–25.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että maahanmuuttajan pitäisi väheksyä omaa perimäänsä ja kulttuuriaan sopeutuakseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumislaisakin on säädetty, että maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen tuetaan kotoutumisessa (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1986, 1.–3.§).

Salmelan (2012) tutkielmassa selvitettiin maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Aineiston pohjalta todettiin, että maahanmuuttajien toiminnoissa oli nähtävissä piirteitä, joilla he pyrkivät säilyttämään omia perinteitään ja joilla he luovat uusia toimintamalleja Suomessa selviytymiseen ja elämän hallittavuuteen. Haastateltavien kuvauksissa ei tullut esille pakonomaista tarvetta muuttaa omaa identiteettiään kulttuurin ja uuden ympäristön muutoksen vuoksi. Maahanmuuttajien halu säilyttää kulttuuriaan näkyi vahvana siteenä ja yhteydenpitämisenä kotimaassaan asuviin sukulaisiin. (Salmela 2012, 2–3.) Frantin (2008) tutkimuksessa maahanmuuttajat kokivat työelämäharjoittelun antaneen heille kulttuurista ja yhteis-

kunnallista tietoa, ja toisaalta tietoa muista kulttuureista siirtyi myös kantaväestölle (Frantti 2008, 2).

Kun tarkastellaan maahanmuuttajien kokemusta asemastaan kantaväestöön nähden, osa tutkimuksista viittaa eriarvoisuuden kokemiseen. Leppäsen (2013) tutkimuksessa, jossa selvitettiin kotoutumiskoulutukseen osallistuvien maahanmuuttajien voimaantumista, maahanmuuttajanaiset eivät kokeneet olevansa suomalaisten kanssa samalla viivalla. Ulkomaalaistaustaisuus nähtiin heikkoutena esimerkiksi työnhakutilanteessa, vaikka suomalainen yhteiskunta nähtiin muuten avoimena. (Leppänen 2013, 2.) Myös Pikkaraisen (2005) tutkimuksessa maahanmuuttajien työllistymisestä ja heidän odotuksistaan työelämästä todettiin vastaavaa: haastatelluista suurin osa uskoi olevansa työmarkkinoilla erilaisessa asemassa ulkomaalaistaustansa vuoksi (Pikkarainen 2005, 3). Kielitaidon riittämättömyys, entisestä kotimaasta hankittu ammattitaito ja ennakkoluulot haittaavat maahanmuuttajan työllistymistä (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010–2012, 39).

4.3 Tietoisuuden lisääntyminen

Tietoisuuden lisääntyminen itsestä ja omista mahdollisuuksista on todettu olevan merkittävä osa voimaantumisprosessia. Omien asioiden pohtiminen ja tiedostaminen voivat auttaa ajatus- ja toimintamallien muutoksessa. (Ks. Mahlakaarto 2010, 31.) Myös Nissisen (2012) tutkimuksessa reflektointi oli tärkeä osa maahanmuuttajan voimaantumista. Oman tilanteen pohtiminen auttoi maahanmuuttajia mielekkäämmän elämän tavoittelussa. Reflektoinnin avulla jäsennettiin historiaa ja nykytilannetta sekä kartoitettiin omia vahvuuksia, heikkouksia ja mahdollisuuksia. Pohdinnan avulla myös työstettiin vaikeita kokemuksia ja purettiin surua. (Nissinen 2012, 82–84.)

”Itsestä tietoiseksi tuleminen” on yhteydessä identiteettiin ja kykyuskomuksiin. Ihminen, jolla on vahva identiteetti, pystyy päättämään omista päämääristään ja arvoistaan sekä määrittämään itsensä suhteessa ympäristöön ja ihmissuhteisiin. Voimaantuneella ihmisellä on tarkoitus ja suunta elämässään sekä visioita itsensä ja sosiaalisen ympäristön välillä. (Ks. Mahlakaarto 2010, 31.) Leppäsen (2013) tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset asettivat itselleen opintoihin ja työelämään liittyviä päämääriä ja tavoitteita, joita kohti he pyrkivät. Päättavoitteisiin pääsemiseksi naiset saattoivat asettaa välitavoitteita, kuten suomen kielen oppiminen. (Leppänen 2013, 2.)

4.4 Vaikuttaminen ja osallisuus

Voimaantumista luonnehditaan muutoksena, joka näkyy muun muassa yksilön vaikuttamisena ja osallisuutena toimintaympäristössä (Mahlakaarto 2010, 29). Voimaantunut ihminen uskoo omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa ja ottaa osaa toimintaan, jolla hän voi vaikuttaa ympäristöönsä. Hänellä on kyky tehdä päätöksiä ja hallita asioita suhteessa ympäristöön. (Ks. Mahlakaarto 2010, 27.) Nissisen (2012) tutkimuksessa voimaantumutta maahanmuuttajaa kuvasi tunne oman elämän hallinnasta ja siitä, että hän pystyy osallistumaan ympäröivän yhteisön toimintaan. (Nissinen 2012, 75).

Kun tarkastellaan yksilön voimaantumista yhteisössä, voimaantumisen välttämätön edellytys on toimintaympäristön luomat mahdollisuudet yksilön vaikuttamiseen ja osallistumiseen (Ks. Mahlakaarto 2010, 30). Ympäristön merkitystä voimaantumiseen käydään vielä tarkemmin läpi sosiaalisen ympäristön kappaleessa. Leppäsen (2013) tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset kokivat mahdollisuutensa toteuttaa itseään Suomessa hyvinä. Kotoutumiskoulutuksella oli keskeinen rooli toimintaympäristön ja maahanmuuttajien omien mahdollisuuksien hahmottamisessa. (Leppänen 2013, 2.)

Osallisuudesta ja vaikuttamisesta puhuttaessa on kyse yksilön aktivoitumisesta toimintaympäristöön. Frantin tutkielmassa (2008) useissa haastatteluissa korostuivat omaaloitteisuus ja aktiivisuus kotoutumisen edistäjinä. Maahanmuuttajat kokevat, että omalla käytöksellä voi ”lunastaa paikkansa” uudessa toimintaympäristössä. Kotoutujan suhtautuminen tilanteeseensa ja näkemys tulevaisuudesta vaikuttavat kotoutumiseen. Avoin suhtautuminen auttaa uuteen kulttuuriin sopeutumisessa ja uuteen maahan kiinnittäytymisessä. (Frantti 2008, 55–57.)

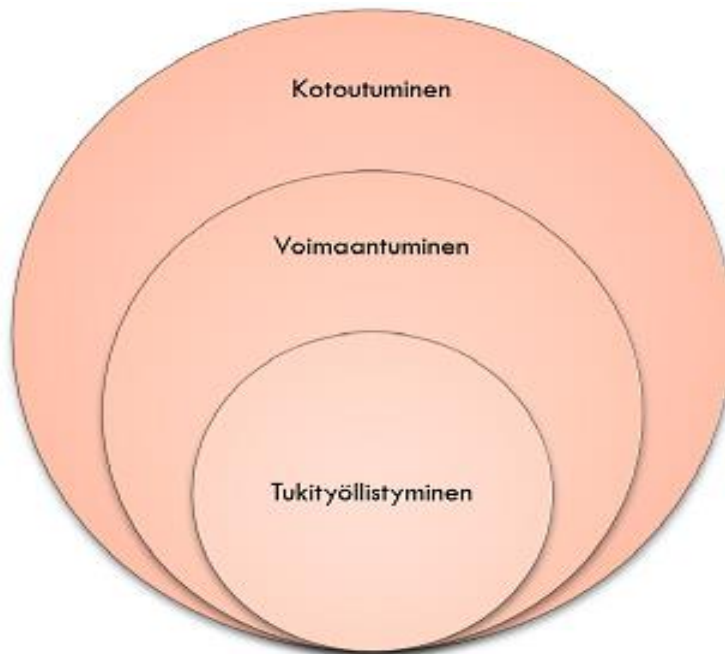
4.5 Sosiaalinen ympäristö

Voimaantumista tarkastellaan perinteisesti yksilöstä lähtevänä prosessina, mutta koska ihminen elää jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristönsä kanssa, ei voida ohittaa sosiaalisen ympäristön osuutta voimaantumisen tunteen kehittämisessä. Yhteisön merkitys yksilön voimaantumisessa lähtee siitä ajatuksesta, että kokemuksiin liittyvät aina ympäröivät ihmiset. Yksilö hakee tukea ja reflektoi itseään muiden ihmisten kautta, joten ympäristöllä on suuri merkitys voimaantumisen edistäjänä tai estäjänä. (Ks. Mahlakaarto 2010, 29.)

Myönteiset ihmissuhteet ja ympäristön sosiaalinen ilmapiiri ovat yhteydessä yksilön voimaantumiseen (Ks. Mahlakaarto 2010, 32.). Yksilö voimaantuu ympäristössä, jossa hän kokee osallisuutta, arvostusta ja hyväksyntää ja jossa hänellä on mahdollisuus aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen (Mahlakaarto 2010, 30). Monissa tutkimuksissa sosiaalisella ympäristöllä todettiin olevan merkitystä maahanmuuttajan kotoutumisessa tai voimaantumisessa (Ks. Frantti 2008, 2; Leppänen 2013, 2; Nissinen 2012, 2; Viitasalo, 2). Maahanmuuttajan ja kantaväestön välinen avoin, suvaitsevainen ja rohkea vuorovaikutus edesauttoivat kotoutumisen tunteen muodostumista (Frantti 2008, 2). Laaja sosiaalinen verkosto ja yhteiskunnan tuki koettiin kotoutumisen mahdollistajina (Viitasalo 2011, 2). Voimaantumista edistivät ympäristöstä saatu tuki ja palaute sekä ympäristön luomat mahdollisuudet (Leppänen 2013, 2.) Salmelan tutkimuksessa (2012) uusi huomio oli se, että kotoutumisessa ei ole vain merkittävää suomalaisen ja oman kulttuurin kohtaaminen, vaan prosessia ja omaa monikulttuurista identiteettiä tukee myös vuorovaikutus toisten maahanmuuttajien kanssa. (Salmela 2012, 3.)

5 YHTEENVETO TUTKIMUKSEN TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄ

Työllistymisellä tiedetään olevan yhteyksiä yksilön hyvinvointiin ja sen myös koetaan edistävän maahanmuuttajien kotoutumista uuteen yhteiskuntaan (ks. luvut 3.1 ja 3.2). Kun tarkastellaan kotoutumisen edistymistä ja eritellään maahanmuuttajassa tapahtuvaa muutosta, päädytään pitkälti voimaantumisen teemoihin. Nissinen (2012), joka on tutkinut voimaantumisen ilmenemistä maahanmuuttajien tarinoissa, toteaa aineistonsa pohjalta, että voimaantunutta maahanmuuttajaa kuvaa *täysivaltaisuus*. Täysivaltaisuus pitää sisällään tunteen oman elämän hallinnasta ja siitä, että pystyy osallistumaan ympäröivän yhteisön toimintaan ja että tulee tunnustetuksi sen jäsenenä. (Nissinen 2012, 75.) Näin ollen voisi sanoa, että voimaantunut maahanmuuttaja kuvastaa myös onnistunutta kotoutumista. Kuvassa 2 on havainnollistettu tutkimuksen keskeisten käsitteiden välistä suhdetta: tukityöllistymisen vaikuttavuutta kotoutumiseen tarkastellaan voimaantumisen sisältöjen pohjalta.

Kuva 2. Tutkimuksen teorettinen viitekehys

6 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata tukityöllistettyjen maahanmuuttajien kokemuksia siitä, kuinka tukityöllistyminen Kotkan korttelikotiyhdistys ry:ssä ovat vaikuttaneet heidän kotoutumiseensa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksessa on kaksi pääongelmaa. Ensimmäinen pääongelma käsitellään tutkimushaastatteluissa voimaantumisen sisältöjen avulla, kun taas kotoutumiseen liittyvä kysymys käsitellään yhteenvetona saaduista tutkimustuloksista.

- 1) Miten maahanmuuttaja voimaantuu tukityöllistymisjakson aikana?
 - a. Millaisia tunnekokemuksia maahanmuuttajalla on?
 - b. Mikä on maahanmuuttajan kokemus itsestä suhteessa ympäristöön?
 - c. Mitkä ovat maahanmuuttajan käsitykset omasta tilanteesta ja omista mahdollisuuksista?
 - d. Mitkä ovat maahanmuuttajan kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamisesta?
 - e. Millainen on maahanmuuttajan sosiaalinen ympäristö?
- 2) Mitä hyötyä tukityöllistymisellä on kotoutumiseen?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu

Tähän opinnäytetyöhön lähestymistavaksi valikoitui laadullinen tutkimustapa, sillä tutkimuksen kohteena olivat maahanmuuttajien omakohtaiset kokemukset tukityöllistymisestä Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä. Kokemukset, ajatukset ja tunteet ovat ihmisen yksilöllisiä heijastuksia koetusta todellisuudesta. Ihmiset tulkitsevat asioita omasta näkökulmastaan sillä ymmärryksellä, joka heillä on. Kotoutuminen on jokaiselle maahanmuuttajalle yksilöllinen prosessi, sillä he tulevat erilaisista elinolosuhteista erinäisin syin ja odotuksin Suomeen. Täten näkemys suomalaisesta yhteiskunnasta ja kotoutumisesta myös eroavat. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa voidaan tarkastella tätä ihmisten välistä ja sosiaalista merkitysten maailmaa. (Vilka 2005, 97; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 160.)

On kuitenkin muistettava, että laadullisesti toteutetussa tutkimuksessa pyrkimyksenä ei ole totuuden löytäminen, vaan pikemminkin paljastaa ehdollisia selityksiä aikaan ja paikkaan rajoittuen (Hirsjärvi ym. 2010, 161). Maahanmuuttajien kokemukset työllistymisen vaikutuksesta kotoutumiseen riippuvat esimerkiksi monesta alueellisesta tekijästä. Kuntien resurssit ja panostus kotouttamisohjelmiin vaikuttavat siihen, kuinka paljon maahanmuuttajia voidaan tukea työllistymisessä ja kotoutumisessa. Kantaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan vaihtelevat niin yksilöllisesti kuin yleisestikin eri paikkakunnilla, joten myös vuorovaikutus näiden ryhmien välillä eroaa alueellisesti. Lisäksi on otettava huomioon millaisesta kulttuurista ja oloista maahanmuuttajat tulevat, sillä se voi antaa viitteitä kotoutumisen haasteista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Koska tutkimuskysymyksiin pyrittiin saamaan subjektikohtaista ja kontekstisidonnais-ta tietoa, tutkimusmenetelmistä tutkimushaastattelu oli luontevin tiedonkeruun muoto. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, jotta saataisiin selville yksittäisen ihmisen omakohtaisia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Tällöin pystyttiin myös huomioimaan haastateltavien kielitaito sekä varmistamaan molemminpuolinen ymmärrys. Tutkimushaastattelun muodoista valikoitui puolistrukturoitu haastattelu. Hirsjärvi ja Hurme (2010) kutsuvat puolistrukturoitua haastattelumenetelmää teemahaastatteluksi pohjautuen Mertonin, Fiskin ja Kendallin (1956) kirjaan *The Focused Interview*. Haastattelussa keskustelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, ja sen tarkoituksena on nostaa keskeiset aiheet ja tema-alueet, jotka ovat välttämättömiä tutkimusongelmaan

vastaamiseksi. Teemahaastattelun etuja on myös sen joustavuus. Kysymysten muotoilu ja esittämisjärjestys voi vaihdella antaen haastateltavalle mahdollisuuden tuoda oman äänensä kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47–48.)

7.2 Aineiston keruu

Seuraavissa alakappaleissa käydään läpi aineiston keruuvaiheita ja perustellaan aineistoa koskevia valintoja. Laadullisesti toteutettu tutkimus on erityisen herkkä muuttujille, joten niin työn teoreettista viitekehystä muodostaessa kuin aineiston keruuvaiheessa on työn luotettavuuden kannalta asiaankuuluvaa raportoida tutkimuksen vaiheet perusteluineen. (Tuomi & Sarajärvi 2010, 157.)

7.2.1 Haastatteluteemat

Haastattelurunko (liite 1) oli alun perin jaettu seitsemään aihepiiriin. Teemojen sisältö sovitettiin tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä ja työelämätahon tarpeista. Muuttujataulukosta (liite 2) voidaan nähdä, miten tutkimusongelmat ja teemat on johdettu teoriasta. Ensimmäiseksi käsitellään haastateltavan esitietoja ja taustaa: ikää, sukupuoli, kansallisuutta, maahanmuuton syytä ja Suomessa asuttua aikaa. Seuraavat viisi aihepiiriä koskevat voimaantumisen pohjalta muodostuneita teemoja: vahvistava tunnekokemus, identiteetti, tietoisuuden lisääntyminen, vaikuttaminen ja osallisuus sekä sosiaalinen ympäristö. Viimeinen aihe käsittelee tukityöllistymisen merkitystä kotoutumisen kannalta. Haastatteluissa selvitettiin maahanmuuttajan kokemuksia edellä mainituissa teemoissa tukityöllistymisjakson aikana.

Ensimmäisien haastattelujen jälkeen huomasi maahanmuuttajien toistavan kotoutumisteemassa samoja sisältöjä kuin edeltäneissä aihepiireissä. Päädyin jättämään haastattelurungosta kotoutumisen ulottuvuudet pois. Tukityöllistymisen vaikuttavuutta kotoutumiseen tullaan kuitenkin tarkastelemaan tutkimustuloksissa yhtenä osa-alueena haastatteluaineistoon pohjaten.

7.2.2 Haastateltavien valikoituminen ja esihaastattelu

Koska laadullisessa tutkimuksessa pyritään tilastollisten yleistysten sijaan kuvaamaan tai ymmärtämään jotakin ilmiötä syvällisemmin tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia, aineiston kokoa tärkeämpi tekijä on sen laatu. Tässä tutkimuksessa aineiston

keruussa sovelletaan eliittiotannan periaatetta, jonka mukaan tutkimuksen tiedonantajiksi valitaan sellaisia henkilöitä, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Ajatuksena oli, että mitä pitempi kokemus maahanmuuttajalla on tukityöllistämisestä, sitä selkeämpi käsitys hänellä todennäköisesti on tukityöllistämisen vaikuttavuudesta omaan elämään. Vuoden 2013 alussa tehtyjen työvoimapolitiittisten muutosten vuoksi tukityöllistämistoimet, kuten työkokeilu myönnetään vain kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tämän vuoksi kriteeriksi muuttui, että maahanmuuttajalla olisi vähintään kaksi kuukautta kokemusta tukityöllistymisestä alkuperäisen neljän kuukauden sijaan.

Haastatteluissa ei käytetty tulkkia, joten jonkinasteinen suomen kielentaito oli toinen haastateltavan kriteereistä. Haastateltavan taustalla ja kansallisuudella ei sinänsä ollut väliä, mutta näyte pyrittiin valikoimaan siten, että se edustaisi yleisimpiä yhdistyksessä työskenteleviä maahanmuuttajaryhmiä. Vapaaehtoisesti ilmoittautuneita ei ollut kuin muutama, joten Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n maahanmuuttovastaava Ulla-Maija Eerola auttoi valikoimaan haastatteluihin kriteerit täyttäviä maahanmuuttajia. Maahanmuuttajilla oli tästä huolimatta oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, ja muutama kieltäytyikin. Tavoitteenani oli saada kymmenen haastateltavaa.

Hirsjärvi ja Hurme (2010) korostavat esihaastattelun tärkeyttä teemahaastattelussa. Esihaastattelun tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja hypoteettisten kysymysten muotoilua. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 72–73.) Tässä opinäytetyössä varsinaista esihaastattelua ei kuitenkaan ehditty tekemään, vaan haastattelurunko käytiin kohta kohdalta yhdistyksen maahanmuuttovastaavan kanssa läpi. Ulla-Maijalla on käytännön kokemusta maahanmuuttajien kanssa työskentelystä ja sen myötä hyvä käsitys heidän kielitaidostaan. Haastatteluteemoissa esiintyi paljon haastavia käsitteitä, joten mietimme, miten aihepiireihin liittyviä asioita voisi esittää siten, että haastateltava pystyisi niistä keskustelemaan. Laadimme apukysymyksiä haastattelurunkoon. Jotta haastattelut sujuisivat mahdollisimman luontevasti ja keskustelunomaisesti, haastattelurungon ulkoa opettelu ja aiheesta toiseen siirtymisen ennakoointi olivat valmistautumisvaiheessa tärkeitä.

7.2.3 Haastattelujen toteutus

Kesäkuussa 2013 tiedotin haastatteluista korttelikotien esimiehiä sähköpostilla, jonka liitteeksi tein saatekirjeen (liite 3). Saatekirjeessä kerrottiin tutkimuksesta ja sen toteu-

tuksesta. Siinä myös korostettiin haastatteluihin osallistuvien anonymiteettiä tutkimusaineiston käsittelyssä sekä tutkimustulosten raportoinnissa. Ennen haastatteluita kävin kolmessa korttelikodissa esittäytymässä, jolloin tukityöllistetyillä oli mahdollisuus tulla kysymään tutkimuksesta ja ilmoittaa halukkuutensa osallistua haastatteluihin.

Haastattelut toteutettiin pääosin Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n toimitiloissa vuoden 2013 heinäkuun aikana. Haastattelupaikkoina toimivat korttelikodit Alvariska, Naapuri, Ratikka ja Muorikka sekä Kotkan Kumppanuustalo. Yksi haastattelu tehtiin edelleensijoitetun tukityöllistetyn työpaikalla. Haastattelutilanteessa pyrittiin luomaan yksilöllinen ja kahdenkeskinen luottamuksellinen keskustelu. Haastattelut nauhoitettiin, jotta aineiston dokumentointi jälkeenpäin saataisiin tehtyä luotettavasti ja tarkasti varsinaista haastattelua häiritsemättä. Hirsjärvi ja Hurme (2010) toteavatkin haastattelun tallentamisen kuuluvan teemahaastattelun luonteeseen, kun halutaan tehdä sujuva haastattelu ilman katkoja. Nauhoituksiin tallentuvat myös keskusteluun sisältyvät viivahteet, kuten äänensävyt ja johdattelut. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 92). Ennen haastattelua maahanmuuttajille perusteltiin haastattelujen tallentaminen ja muistutettiin yksityisyydensuojasta. Nauhoittamiseen ei reagoitu kielteisesti missään haastattelussa.

Haastattelurunko toimi tarkistuslistana kaikissa haastatteluissa. Haastattelujen kesto vaihteli 19 minuutista tunti 10 minuuttiin. Yksityisyyden suojaamiseksi ja häiriötekijöiden minimoiseksi haastattelut pyrittiin tekemään erillisessä huoneessa, josta ei ollut kuuluvuutta muihin tiloihin. Tästä huolimatta oli odottamattomia seikkoja, jotka vaikuttivat haastatteluiden kulkuun. Yksi suurimmista haasteista oli kielitaito. Kolmasosalla haastateltavista oli vaikeuksia ymmärtää kysymyksiä tai vastata niihin. Kielitaidoltaan heikoimmat tarvitsivat enemmän havainnollisia esimerkkejä ja johdattelua keskusteltaviin aiheisiin. Muita haastatteluihin vaikuttavia tekijöitä olivat ulkopuolisten tahattomat keskeytykset, haastateltavan kiire muiden menojen vuoksi, haluttomuus osallistua tutkimukseen sekä arkaluontoiset aiheet.

7.3 Aineiston sisällönanalyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda hajanaisesta aineistosta selkeä, yhtenäinen ja mielekäs kokonaisuus, josta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston käsittely on keskeisiltä osiltaan loogista päättelyä ja tulkintaa, jossa aineisto pilkotaan osiin, eritellään ja

luokitellaan sekä kootaan uudestaan uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysillä voidaan järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2011, 108.) Tämän opinnäytetyön aineiston analyysissä noudatetaan teorialähtöisen sisällönanalyysin periaatteita, joka etenee ns. yleisestä yksityiseen. Kyseisessä sisällönanalyysimenetelmässä korostuu tutkimuksen teoreettinen viitekehys, sillä analyysia ohjaa teorian pohjalta nousseet käsitteet ja teemat. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 112.) Kuvassa 3 on havainnollistettu teorialähtöisen sisällönanalyysin vaiheet.

Kuva 3. Teorialähtöinen sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2011, 120–121)

Analyysirungon muodostaminen teoriasta on teorialähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe (Tuomi & Sarajärvi 2011, 112). Tässä opinnäytetyössä teorian pohjalta muodostettu haastattelurunko (liite 1) toimi analyysirunkona ohjaten haastattelujen purkamista. Haastattelut purettiin elo-syyskuun 2013 aikana. Haastatteluaineiston aukikirjoittaminen kokonaisuudessaan sana sanalta ei koettu välttämättömäksi, sillä ylimääräistä materiaalia esim. käsitteiden selventämistä ja havainnollistamista oli runsaasti. Jokainen haastattelu kirjoitettiin omalle tekstitiedostolle ja haastateltavat numeroitiin H1, H2, jne. tunnistettavuuden poissulkemiseksi. Aukikirjoittamisen yhteydes-

sä aineistoa myös pelkistettiin. Haastattelujen purkamisen jälkeen aineisto luettiin kokonaisuudessaan läpi moneen kertaan. Pelkistetyt ja alkuperäisilmaukset taulukoitiin ja luokiteltiin ”leikkaa ja liimaa” -tyylillä analyysirungon mukaisiin teemoihin erillisille tiedostoille. Tulokset johdettiin tämän pohjalta.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja luokittelusta

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka (haast.teema)
<i>”Kaikki ihmiset, kaikki se pitää tehdä työtä – huono työ tai hyvä työ.” (H2)</i>	työntekeminen kuuluu kaikille, itseisarvo	työ ihmisarvon määrittelijänä	Tunnekokemukset
<i>” Se tekee hyvää, kun tiität sie ne ihmiset tykkää mitä teet.” (H8)</i>	mielihyvä toisten auttamisesta	itsensä merkittäväksi tunteminen	Tunnekokemukset
<i>”Saa tehdä jotakin hyvää ihmisille, vanhuksille.” (H5)</i>	hyvän tekeminen, toisten auttaminen	itsensä tarpeelliseksi tunteminen	Tunnekokemukset
<i>”Suomalaiset asuvat oma maassa ja minä olen ulkomaalainen. -- Jos on työ, se on suomalaisille. Venäläisille, ulkomaalaisille se on vaikea.” (H4)</i>	suomalaiset etujalla omassa maassaan, maahanmuuttaja toissijainen	eriarvoisuuden kokeminen	Kokemus itsestä suhteessa ympäristöön

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Taustatiedot

Haastateltavia oli 12 ja he olivat haastatteluhetkellä Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n tukityöllistämiä maahanmuuttajia. Heistä kahdeksan oli naisia ja loput miehiä. Suurin ikäryhmä oli 55–65 -vuotiaat, haastateltavista puolet kuului tähän ikäryhmään. Kolme oli iältään 40:n paikkeilla ja loput vaihtelevasti 21–49 ikävuoden välillä. Suurin osa maahanmuuttajista oli asunut Suomessa alle kahdeksan vuotta lukuun ottamatta kahta maahanmuuttajaa, joista toinen on asunut Suomessa yli kymmenen ja toinen yli 25 vuotta. Haastateltavista viidellä oli inkerinsuomalainen tausta ja he olivat asuneet Virossa tai Venäjällä ennen Suomeen tuloa. Kaksi somalia ja yksi nigerialainen oli tullut Suomeen pakolaistatuksella. Neljä venäläistaustaista maahanmuuttajaa oli muuttanut Suomeen avioliiton myötä, heistä kaksi oli naimisissa inkerinsuomalaisen kanssa ja kaksi suomalaisen kanssa. Näytteenä haastateltavat edustavat hyvin Etelä-Kymenlaakson suurimpia maahanmuuttajaryhmiä (ks. luku 2.1).

Haastateltavien kanssa puhuttiin lähinnä suomea, joitain sanoja saatettiin yrittää avata muilla kielillä esim. englanniksi. Yhdessä haastattelussa käytettiin myös englantia, koska siten maahanmuuttaja pystyi paremmin ilmaisemaan itseään. Haastateltavista palkkatuetussa työssä oli seitsemän, työkokeilussa neljä ja kuntouttavassa työtoiminnassa yksi maahanmuuttaja. Haastateltavien kokemus tukityöstä vaihteli kahdesta kuukaudesta puoleentoista vuoteen. Lähes puolet haastateltavista oli ollut tukityöllistettynä Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä myös ennen nykyistä Tulevaisuus Tukevasti Työssä -hanketta. Haastateltavia oli jokaisesta neljästä korttelikodista: Alvariskasta neljä, Muorikasta kolme, Naapurista neljä ja Ratikasta yksi maahanmuuttaja.

8.2 Voimaantumisen kokemukset tukityöllistymisjakson aikana

8.2.1 Tunnekokemukset

Valtaosa haastateltavista koki tekevänsä tärkeää työtä Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä. He näkevät työssään paljon ikäihmisiä, jotka tarvitsevat apua päivittäisissä askareissa ja kodin hoidossa. Kotona asuvien vanhusten auttaminen koettiin merkitykselliseksi. Kaksi haastateltavista kertoi sen palkitsevan, kun asiakkaista välittyi kiitollisuus esim. halaamalla tai toiveena saada sama henkilö seuraavalle asiakaskäynnille.

Kodin askareissa auttamisen lisäksi seurustelu vanhusten kanssa nähtiin olennaisena osana työtä. Monet mainitsivat vanhusten olevan yksinäisiä ja kaipaavan seuraa. Haastateltavat tunsivat itsensä hyödylliseksi ja tarpeelliseksi, kun tiedostivat tekevänsä tärkeää työtä:

”Tämä tärkeä paikka, koska paljon vanhusihmisiä tarvitsee autta. Todella tärkeä. Ei joka vanha ihminen vanhuskodissa olla, ei kaikki. Haluavat omassa kodissa.” (H7)

”Saa tehdä jotakin hyvää ihmisille, vanhuksille.” (H5)

”Se tekee hyvää, kun tiität sie ne ihmiset tykkää mitä teet.” (H8)

”Tämä on oikeen tärkeä työ. -- Pitää se vähän kuunnellakin. ei tule niin, että siivoot ja menet pois.” (H3)

Haastateltavien puheesta välittyi kunnioitus ikäihmisiä kohtaan. Muutama rinnasti vanhusten auttamisen edesmenneiden vanhempien tai isovanhempien auttamiseen. Osalle haastateltavista työ oli herättänyt kiinnostusta hakeutua vanhustenhoitoalalle. Ne, jotka kokivat työn vanhusten parissa mielekkääksi, olivat myös motivoituneempia työhön.

Lähes kaikki haastateltavat sanoivat viihtyvänsä tukityössä. Omassa korttelikodissa he olivat osa yhteisöä, jossa tehdään yhdessä töitä kansallisuuteen katsomatta. Muutama mainitsi työssä huonoksi puoleksi sen, että jos ei ollut työkeikkoja, he tunsivat itsensä toimettomaksi ja työpäivää oli vaikea saada kulumaan:

”Joskus liian helppo työ.. Jos ei ole keikkoja, niin istutaan. Jos on keikkoja, niin päivä menee nopeammin.” (H2)

”Kun ei ole keikkoja, tulee ikävä.” (H1)

Työllistyminen ja työssä oleminen oli haastateltaville tärkeää. Monen puheesta huokui halu tehdä töitä, sillä toimettomana oleminen turhautti. Työntekoa pidettiin itseisarvona, jota tavoitella. Yhteiskunnalle hyödyksi oleminen ja muiden auttaminen näyttyi joidenkin haastateltavien puheissa ihmisarvon määrittelijänä:

”Tiedät, että mitään hyötyä et tuo kenellekään, sekin on ikävä asia. – jos jumala antaa voimaa ja terveyttä, pitää jotakin tehdä.. ihmisille hyödyllistä.” (H1)

”Kaikki ihmiset, kaikki se pitää tehdä työtä – huono työ tai hyvä työ.” (H2)

8.2.2 Kokemus itsestä suhteessa ympäristöön

Haastateltavat kuvailivat Suomea hiljaiseksi ja rauhalliseksi maaksi, jossa on turvallista asua. Elinolot ja taloudelliset asiat entisessä asuinmaassa olivat huonommin. Monet myönsivät viihtyvänsä Suomessa eivätkä suunnitelleet muuttavansa takaisin. Pakolaisilla kuitenkin korostui muita maahanmuuttajia selvemmin ikävä kotimaahan, vaikka he olivatkin paenneet maasta sen ongelmien takia. Suomessa he asuivat vieraassa maassa, jota eivät kokeneet omakseen:

”Oma maa on oma maa. -- Ihminen haluaa oma maa.” (H11)

Osa mainitsi suomalaisella hiljaiselolla olevan käännteinen puoli: töitä ei koettu olevan riittävästi sekä ihmiset ovat vaitonaisia ja varauksellisia. Suomalaisia oli vaikeaa kuvata, mutta yleisesti heidät kuvailtiin ystävällisiksi. Vastauksissa korostui, että suomalaiset ovat erilaisia yksilöitä kuten muutkin ihmiset: on hyviä ja huonoja ihmisiä. Työtovereita Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä kuvailtiin samalla tyyllillä kuin suomalaisia yleisesti. Suurin osa haastateltavista ei erikseen maininnut kokevansa työyhteisössä erilaista asemaa maahanmuuttajataustansa takia. Vain pari mainitsi huomanneensa varauksellisuutta joidenkin työtovereiden kohdalla.

Työyhteisön monikulttuurisuus nähtiin positiivisena asiana. Muutama kertoi huomanneensa, että maahanmuuttajat ja suomalaiset saattoivat istua omissa kuppikunnissaan työtehtävien välillä. He eivät kokeneet tätä haitallisena työyhteisölle. Työporukan jakautumista perusteltiin sillä, että samaa äidinkieltä puhuvien on helpompi keskustella henkilökohtaisista asioista toistensa kanssa. Toisinaan heikko suomen kielen taito tuntui vaikeuttavan luontevaa kanssakäymistä kantaväestön kanssa. Huono kulttuurien tuntemus myös hankaloitti yhteisten puheenaiheiden löytymistä. Töitä tehdessä pyrittiin kuitenkin puhumaan suomea.

Työkeikoilla asiakkaiden kotona osa haastateltavista kertoi saaneensa joskus kuulla nimittelyä maahanmuuttajataustaansa viitaten, kuten ryssittelyä. Jotkut suhtautuivat

huomautuksiin huumorilla ja uskoivat kepeän suhtautumisen auttavan myös asenteisiin. Haastateltavat yrittivät ymmärtää iäkkäiden ihmisten asenteet eivätkä loukkaantuneet asiasta:

”Jos hän sanoo ruma, hänellä oma asia.” (H11)

”Joskus voi olla minä menen.. -- Suomalaiset ei tykkä.. toinen ulkomaalaisia... varmaan, minusta tuntuu.” (H4)

Moni haastateltavista koki olevansa eriarvoisessa asemassa suomalaisiin nähden ja ettei tule koskaan saavuttamaan samaa tasoa maahanmuuttajataustansa vuoksi. He totesivat asian itsestäänselvyytensä, ikään kuin asian kuuluukin olla niin, ja perustelivat sillä, että suomalaiset ovat ”isäntiä” omassa maassaan. Haastateltavat korostivat, että maahanmuuttajan pitää yrittää enemmän pärjätäkseen esim. työmarkkinoilla:

”Se on normaali, se on ihan normaalia. Suomalaiset ovat isäntiä täällä” (H1)

”Ensimmäinen se on suomalainen ja sitten sen jälkeen se on maahanmuuttaja. Näin minä näin. -- Suomalaisen oma maa, oma kieli.” (H1)

Valtaosa haastateltavista ei tuntenut itseään suomalaiseksi, vaikka osa oli asunut Suomessa suhteellisen pitkään. Inkerinsuomalaisilla paluumuuttajilla suomalaisuuden kokeminen oli ristiriitaista: he kokivat olevansa suomalaisia, mutta eivät siinä määrin kuin haluaisivat maahanmuuttotaustansa vuoksi. Vaikka kieli ja kulttuuri eivät olleet inkerinsuomalaisille vieraita, suomen kieli oli monelle haastava. Kaikki haastateltavat kertoivat mielellään taustastaan ja kertomuksista välittyi arvostus omiin juuriin. Eräs haastateltavista kiteytti napakasti:

”En mie yritä olla ihan suomalainen eikä minust sellast tuukaan, mulla ei oo tarkoitus suomalaiseks muuttuu.” (H8)

Monet itärajan takaa muuttaneet eivät kokeneet suomalaisen kulttuurin ja oman kulttuurin välillä merkittäviä eroja. Kulttuurierot näyttäytyivät selkeämmin kauempaa muuttaneille pakolaisille. Heille oli tärkeää omaksua suomalainen kulttuuri sopeutukseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Uudessa asuinmaassa pyritään elämään maan tavalla:

”Pitää oppi suomalainen kulttuuri, koska minä asun täällä. Se on tärkeää.”
(H10)

Yhtälaililla omaa kulttuuria pidettiin tärkeänä. Se näyttäytyi kodin arjessa, kuten uskonnossa ja ruoanlaitossa. Haastateltavat seurasivat internetistä entisen maansa uutisia ja ajankohtaisohjelmia sekä pitivät yhteyttä siellä asuviin läheisiin sukulaisiin. Mahdollisuuksien mukaan he myös kävivät tapaamassa sukua ja ystäviä entisessä asuinmaassaan. Lähes kaikkien haastateltavien kotikieli oli muu kuin suomi.

Yleisesti ottaen haastateltavat kertoivat sopeutuneensa Suomeen hyvin. Alussa monet viranomaistahot olivat aiheuttaneet hämmennystä. Muista haastateltavista poiketen pakolaistaustaisten maahanmuuttajien vastauksista korostui yksinäisyys. Ilman perhettä ja sukulaisia tulleet pakolaiset jäivät kaipaamaan läheisiään:

”Se on tosi vaikea. Kuka tykkää yksin?” (H10)

8.2.3 Käsitteet omasta tilanteesta ja omista mahdollisuuksista

Suurin osa haastateltavista oli ehtinyt olla jo pitkään työelämässä ennen Suomeen muuttoa ja yli puolet oli käynyt kotimaassaan ammattiinsa liittyvän koulutuksen. Vain kaksi haastateltavista ei ollut käynyt koulua ennen Suomeen muuttamista. Muutama mainitsi lopettaneensa työt muuttaakseen Suomeen, kun taas osa muutti osittain työn toivossa. Kaikkien haastateltavien toiveena oli työllistyä pitemmän aikaa. Osa oli hakeutunut myös koulutuksiin, esim. lähihoitajaksi, mutta kukaan hakijoista ei ollut toistaiseksi päässyt kouluun. Työn tekeminen oli monille itsestään selvä osa elämää, joten työttömyys, toimeettomuus ja taloudellinen epävarmuus olivat vaikeita asioita:

”Jos onnistuu päästä työhön, sitten kaikki on hyvin. Minä olen tyytyväinen.”
(H1)

”Työ auttaa, millanen työ vaan.” (H2)

”Minä haluan työ. Monta vuotta Venäjällä työ. Ammattikoulu loppu, sitten työ, työ, työ.. Suomessa.. no Kotka pieni työ.” (H6)

Työllistymisen suurimmaksi esteeksi haastateltavat kokivat kielitaitonsa. Myös opiskelamaan hakeneilla kielitaito ei ollut riittävä kouluun pääsemiseksi. Kaikki haastatelt-

tavista olivat osallistuneet kielikoulutuksiin, mutta siitä huolimatta he kokivat kielitaitonsa riittämättömiksi.:

”Huono muista, huono tiedä kieli.” (H6)

”Mulle vaikeaa yksi, koska kieltä.. Perheet on hyvä, koska mies hyvä - ei ongelma. Kaikki on hyvä, mutta kieli mulle vaikea.” (H7)

”Kielen kanssa vaikea, koska en oppi pitkä aika. -- Suomen kieltä on vaikea.” (H9)

Moni haastateltavista koki haastetta työllistyä ikänsä vuoksi. Maahanmuuttajat olisivat halunneet jatkaa työuraa Suomessa samalla alalla kuin ennen maahanmuuttoa, mutta kokivat tarvitsevansa uudelleen koulutusta ammattiinsa. Korkea ikä myös nosti kynnystä lähteä opiskelemaan:

”Koska minä en ole nuori mies, vaikea etsiä työtä.. Vaikea.” (H4)

”Tietysti minä haluan, mutta mun ikä jo.. Jos minä nuori olen, tarvitsen opiskella mene. -- Tarvitsee opiskella uudestaan.” (H7)

Muiksi työllistymistä vaikeuttaviksi tekijöiksi koettiin pienen paikkakunnan työtarjonta sekä ammatin ja koulutuksen riittämättömyys työnantajien vaatimuksiin. Ulkomaalaistausta nähtiin myös heikentävän työmarkkina-asemaa:

”Suomalaiset asuvat oma maassa ja minä olen ulkomaalainen. -- Jos on työ, se on suomalaisille. Venäläisille, ulkomaalaisille se on vaikea.” (H4)

Haastateltavien odotukset lähitulevaisuudelle olivat työllistyminen tai opiskelemaan pääseminen. Osa puhui mahdollisuudesta muuttaa muualle esim. Helsinkiin isoimmille työmarkkinoille. Mikäli työllistyminen avoimilla työmarkkinoilla ei onnistuisi, tuki-työn jatkaminen Kotkan Korttelikotiyhdistyksessä oli myös toiveena. Vaikka eläkeikä läheni usealla haastateltavista, vain yksi myönsi odottavansa eläkepäiviä. Moni halusi pysyä työelämässä niin kauan kuin terveys sallii:

”Kuhan ois vaan jotain tekemistä, niin kauan kuin on voimaa.” (H8)

8.2.4 Kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista

Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä työtehtävät ovat pääsääntöisesti ennaltamäärättyjä päivän työlistan mukaan. Haastateltavat eivät kokeneet tätä ongelmana eikä heillä ollut tarvetta vaikuttaa asiaan. Vastauksista korostui, että työtä tehtiin yhdessä ja tasa-puolisesti. Miehet tosin kokivat, että heidän rooliinsa kuului tehdä raskaammat työt. Haastateltavista välittyi ulkoahjautuvan toimijan rooli:

”Mitä tarjotaan, sitä tehään.” (H5)

Työtehtävien välillä tukityöllistetyt saivat vapaammin päättää, mitä tekevät korttelikodilla mikäli muita töitä ei ollut. He saattoivat esim. seurustella korttelikodilla käyvien ihmisten kanssa tai lukea suomenkielisiä lehtiä. Haastateltavat tekivät sitä mitä muutkin tukityöllistetyt.

Kaikkien haastateltavien aiempaa ammattiosaamista ei aina pystytty huomioimaan työtehtävien jaossa. Esimerkiksi ravintola-alan koulutuksen saaneet eivät välttämättä voineet tehdä alansa työtehtäviä, jos he eivät olleet suorittaneet suomalaista hygieniapassia. Aikaisempi ammattiosaaminen ja kiinnostuksen kohteet otettiin paremmin huomioon tukityöllistetyn jatkosuunnitelmia miettiessä.

8.2.5 Sosiaalinen ympäristö

Haastateltavien tärkeimmät ihmissuhteet olivat perhesuhteet. Lähes kaikki haastateltavat olivat muuttaneet Suomeen aviopuolisonsa kanssa tai perheineen. Osalla haastateltavista oli aikuisia lapsia, jotka eivät välttämättä halunneet seurata vanhempiaan maahanmuutossa. Monilla heistä oli jo oma perhe. Haastateltavat kertoivat pitävänsä aktiivisesti yhteyttä lapsiinsa ja lapsenlapsiinsa sekä muihin lähisukulaisiin entisessä asuinmaassa.

Suomessa maahanmuuttajien sosiaalinen verkosto voi olla hyvinkin suppea. Haastateltavien verkosto koostuu lähinnä naapureista sekä kurssi- ja työkavereista. Suomenkielisiä ystäviä on vähemmän kuin kotikieltä puhuvia. Sosiaalinen verkosto laajenee sen myötä mitä pitempään maahanmuuttaja on asunut Suomessa. Tästä huolimatta haastateltavat saattoivat tuntea itsensä yksinäisiksi, erityisesti jos heillä ei ollut omaa perhettä Suomessa. Suomalaisen kanssa avioituneet verkostoituvat muita maahanmuuttajia

helpommin puolisonsa kautta. Muuten haastateltavat tapaavat uusia ihmisiä lähinnä työssä ja kursseilla.

Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä tukityöllistettyjen vaihtuvuus on melko suurta, mutta sitä ei koettu negatiivisena asiana. Kaikki haastateltavat kertoivat tulevansa toimeen työtovereidensa kanssa ongelmitta. Työkavereita ei pääsääntöisesti tavattu vapaa-ajalla. Yhden korttelikodin haastateltavien vastauksista välittyi korostuneesti työyhteisön hyvä ryhmähenki.

8.3 Tukityöllistyminen kotoutumista edistävänä tekijänä

Kotkan Korttelikotiyhdistys ry nähtiin tärkeänä tukityöpaikkana myös haastateltaville itselleen. Tukityö oli keino rytmittää arki, saada kodin ulkopuolista kontaktia ja sisältöä elämään. Ennen kaikkea tukityössä oli mahdollisuus harjoitella suomen kieltä, tavata uusia ihmisiä ja olla vuorovaikutuksessa kantaväestön kanssa. Monet mainitsivat, että työssä pääsee näkemään suomalaisten elämää ja sitä kautta ymmärtämään kulttuuria. Työkokemuksen kartuttaminen nähtiin myös tärkeänä hyötynä:

”Ei istu kotona, on paljon ihmisiä, mummo puhuu suomeksi, hyvä paikka.”

(H6)

”Autta, koska keskustele suomen kieltä. Autta, että pitää nousee joka aamulla samaan aikaan.” (H9)

”Jos sinä vähän aikaa puhua suomea täällä, se jo auttaa.” (H2)

Osa haastateltavista tukityö Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä auttoi omien kiinnostuksien ja mahdollisuuksien hahmottamisessa. Muutama mainitsi tukityön herättäneen kiinnostuksen hakeutua vanhustenhoitoalalle töihin tai opiskelemaan. Kahdelle haastateltavista oli järjestynyt edelleensijoituspaikka yhdistyksen kautta tukityöllistymisjakson aikana.

Tukityöllistetyillä oli mahdollisuus kouluttaa itseään Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:ssä. Puolet haastateltavista oli suorittanut hygieniapassin, atk- tai pyörätuolikoulutuksen. Varsinaiset työtehtävät koettiin helpoiksi ja ne rinnastettiin usein kotitöihin. Monet haastateltavista myönsivät oppineensa uusia kodinhoidollisia taitoja (esim. ikkunoiden ja lattianpesu), joita pystyivät soveltamaan kotioloissa. Niiden ei kuitenkaan koettu kehittävän varsinaisesti ammattitaitoja:

”Sitä samaa työtä minä teen kotona.” (H1)

”Tämä tavallinen elämässä työtä. Kotona minä teen sama ja esimerkiksi mökillä.. Tavallinen työtä.” (H7)

”Sellainen työ mitä voi tehdä oma kotona.. Se ei ole työ.” (H2)

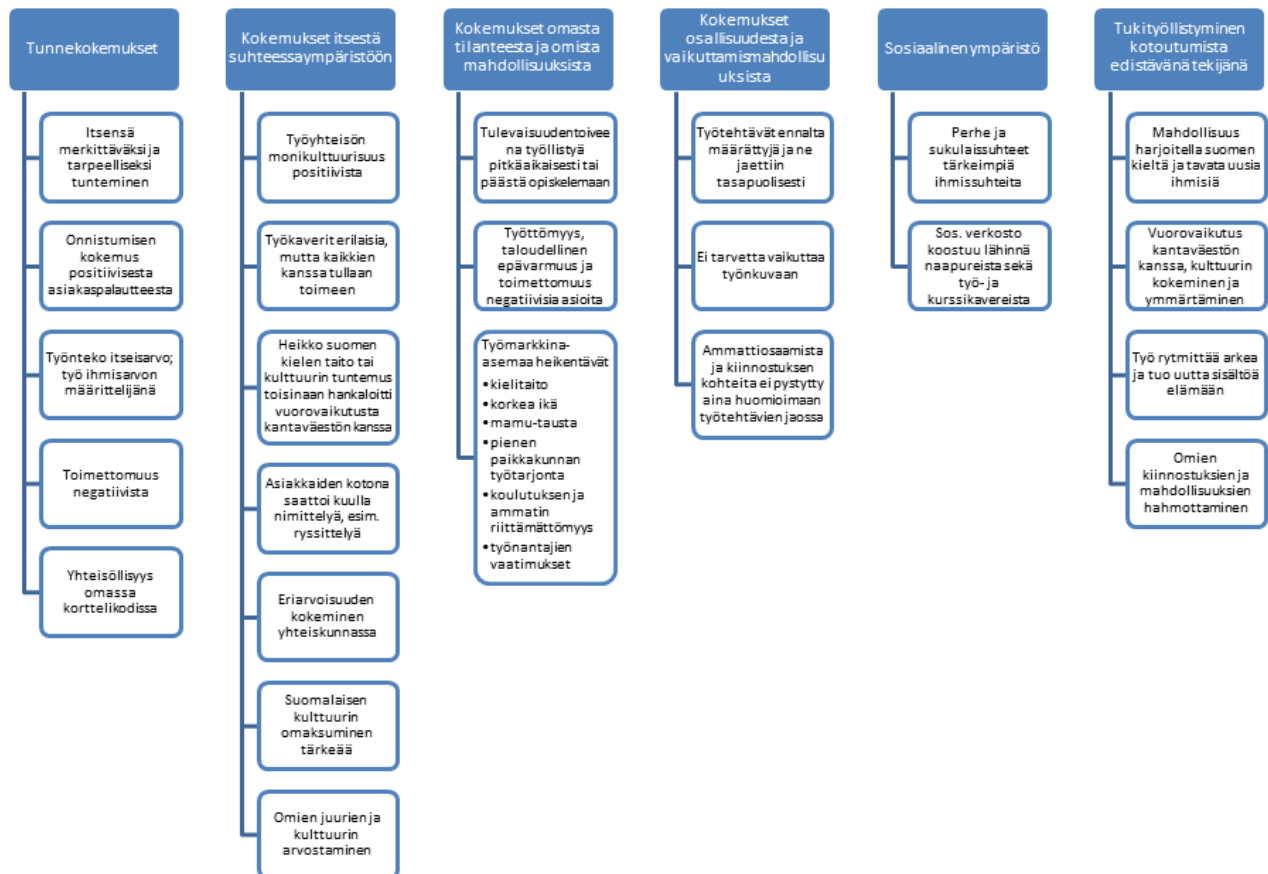
8.4 Yhteenveto tutkimustuloksista

Suurin osa haastateltavista koki tekevänsä tärkeää työtä Kotkan Korttelikotiyhdistyksessä, mikä sai aikaan vahvistavia tunnekokemuksia. Kotona asuvien vanhusten auttaminen sai tukityöllistetyt tuntemaan itsensä hyödylliseksi ja merkittäväksi. Onnistumisen kokemuksia tuli asiakkaiden positiivisesta palautteesta. Haastateltavat viihtyivät tukityössä ja monelle työllistyminen oli tärkeää. Työ rytmitti arkea ja toi sisältöä päiviin. Kotona toimeentuloa oleminen ja tietoisuus siitä, ettei ollut kenellekään hyödyksi turhautti. Tukityön tärkeimpiä hyötyjä olivat se, että sai harjoitella suomen kieltä ja olla vuorovaikutuksessa kantaväestön kanssa. Työssä näki, miten suomalaiset elävät, ja oppi ymmärtämään suomalaista kulttuuria.

Työyhteisön monikulttuurisuus nähtiin positiivisena asiana eivätkä haastateltavat kokeneet olevansa erilaisessa asemassa muihin tukityöllistettyihin nähden. Haastateltavat kertoivat tulevansa toimeen työtovereiden kanssa, mutta varsinaisia työpaikan ulkopuolisia ystävyys-suhteita niistä harvemmin kehkeytyi. Syrjintäkokemuksia tukityössä ei ollut kellekään haastateltavista, mutta asiakaskäynneillä saattoi tulla huomautuksia tai nimittelyä kansallisuuteen tai ihonväriin liittyen.

Yleisesti ottaen kaikki haastateltavat kokivat sopeutuneensa Suomeen hyvin. Heidän oli vaikea tuntea itseään suomalaisiksi, vaikka osa oli asunut Suomessa suhteellisen pitkään sekä osalle suomen kieli ja kulttuuri olivat tuttuja lapsuudesta. Haastateltavat kokivat olevansa eriarvoisessa asemassa suomalaisiin nähden, sillä he kokivat suomalaisten olevan isäntiä omassa maassaan ja sen myötä etuoikeutettuja. Monelle suomalaisen kulttuurin omaksuminen oli tärkeää, sillä maahanmuuttajat yrittivät elää maassaan tavalla. Omia juuria kuitenkin arvostettiin, ja se näkyi mm. uskonnossa ja ruoanlaitossa. Rajan takaa muuttaneille kulttuurierot eivät juuri näyttäytyneet toisin kuin EU:n ulkopuolelta muuttaneille pakolaisille. Uudessa asuinmaassa haastateltavien tärkeimpiä ihmissuhteita olivat perhesuhteet, josta he saivat voimavaroja.

Haastateltavien toiveena oli työllistyä pitkäaikaisesti tai päästä opiskelemaan ammattiin. Suurin osa oli ollut jo pitkään työelämässä, joten työttömyys, toimettomuus ja taloudellinen epävakaus aiheuttivat turhautumista. Työllistymisen ja koulutuksiin pääsemisen suurimmiksi esteiksi koettiin riittämätön kielitaito ja korkea ikä. Osaltaan maahanmuuttajatausta koettiin heikentävän työmarkkina-asemaa. Muiksi työllistymisen haasteiksi mainittiin pienen paikkakunnan suppea työtarjonta sekä koulutuksen ja ammattinimikkeen riittämättömyys työntajien vaatimuksiin nähden.

Kuva 4. Yhteenvedo tutkimustuloksista

9 POHDINTA

9.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimustulosten perusteella ei voida tehdä suoraa johtopäätöstä maahanmuuttajien voimaantumisen tukityöllistymisjakson aikana. Voimaantuminen on riippuvainen monesta muusta tekijästä, jotka eivät tukityön puitteissa ilmene. Tukityöllistymisen havaittiin sisältävän kuitenkin voimaantumisen teemoja ja sen koettiin edistävän kotoutumista.

Tutkimuksia tukityöllistymisen vaikuttavuudesta maahanmuuttajien voimaantumisen ja kotoutumiseen ei ole ennen toteutettu, mutta vastaavanlaisia tutkimuksia työllistymisen ja kotoutumisen välisestä yhteydestä on tehty. Frantti (2008) on tutkinut työelämäharjoittelukokemusten yhteyttä kotoutumiseen ja totesi sen tehokkaaksi kotoutumista edistäväksi toiminnoksi. Tämän tutkimuksen ja Frantin tutkielman tutkimustuloksista nousi samoja sisältöjä esille. Frantin tutkielmassa kotouttamistoimenpiteenä järjestettyä työelämäharjoittelua pidettiin tukityön tapaan tärkeänä suomen kielen oppimismahdollisuutena ja se antoi kulttuurista ja yhteiskunnallista tietoa maahanmuuttajalle. Työelämäharjoittelu oli keino saada kontakti paikkakunnan ihmisiin, jonka kautta maahanmuuttaja koki osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Frantin tutkielmasta nousi esille tämän tutkimuksen tapaan vahvistavia tunnekokemuksia työelämäharjoittelujakson aikana. (Frantti 2008, 3, 53–57.)

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto antaa samansuuntaisia tuloksia verrattuna myös muihin aikaisempiin maahanmuuttajien työllistymiseen, kotoutumiseen ja voimaantumiseen liittyviin tutkimuksiin (liite 4). Suomen kielen osaaminen koettiin avaintekijäksi niin työllistymiselle kuin kouluttautumiselle, mikä ilmenee myös monesta muusta tutkimuksesta (Ks. Kuronen & Savuaho 2006; Pikkarainen 2005; Leppänen 2013; Salmela 2012). Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajat uskoivat taustansa heikentävän mahdollisuuksia työllistyä samaan tapaan kuin Pikkaraisen (2005) ja Leppäsen (2013) tutkimuksissa maahanmuuttajat uskoivat olevansa työmarkkinoilla erilaisessa asemassa ulkomaalaistaustansa vuoksi.

Tutkimustuloksista nousi esille ihmissuhteiden merkitys voimavaroja tuottavana lähteenä kotoutumisessa. Tukityössä tapasi uusia ihmisiä ja sai olla vuorovaikutuksessa paikallisten kanssa. Myös muut tutkimukset tukevat ajatusta sosiaalisen verkoston tär-

keydestä kotoutumisessa sekä avoimen ja suvaitsevan vuorovaikutuksen kehittymisestä kantaväestön kanssa (Ks. Pikkarainen 2005; Frantti 2008; Viitasalo 2011).

Kotkan Korttelikotikotiyhdistys ry auttoi tukityöllistettyjä kartoittamaan mahdollisuuksiaan ja hyödyntämään kiinnostuksen kohteitaan työmarkkinoille sijoittumisessa. Leppälä (2013) totesi samansuuntaisesti maahanmuuttajien hyötynneen kotoutumiskoulutuksesta omien mahdollisuuksien ja toimintaympäristön hahmottamisena. Frantin (2008) sekä Kurosen ja Savuahon (2006) tutkimukset antavat tämän tutkimuksen tapaan viitteitä siitä, että maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tukea ja edistää erilaisilla työllistymisen tukitoimenpiteillä, kuten työelämäharjoittelulla tai oppisopimuskoulutuksella.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä lähtökohtana on, että asioiden tulkinta tapahtuu ihmisen kontekstissa sekä tutkimustulokset ovat tiettyyn aikaan ja paikkaan sidonnaisia. Tällöin kvantitatiivisesta tutkimuksesta peräisin tulleet perinteiset reliabiliteetin ja validiteetin käsitteet, jotka tarkastelevat tulosten toistettavuutta ja johdonmukaisuutta, eivät ole päteviä laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa. Teemahaastattelussa reliabiliteetti koskee pikemminkin tutkijan toimintaa kuin saatuja tuloksia. Se tarkastelee, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi saadusta aineistosta on. Tällöin sisällönanalyysin merkitys korostuu. Tutkimuksen sisällönanalyysin vaiheet on kuvattu kappaleessa 7.3. Haastatteluaineiston käsittely, analysointi ja tulkinta tapahtuvat tutkijan muodostamassa viitekehyksessä, jonka ulkopuolelle voi jäädä merkittäviäkin yksityiskohtia, mikä heikentää tulosten luotettavuutta. Tämä on vaarana erityisesti silloin, kun sisällönanalyysia tekee vain yksi henkilö. Analyysin tekeminen ainoastaan tutkijan toimesta nähtiin kuitenkin ainoana vaihtoehtona, sillä haastateltavien anonymiteettiä haluttiin varjella. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 42, 186–189.)

Laadullista tutkimusta toteutettaessa on pyrittävä siihen, että se kuvaa tutkittavien ajatusmaailmaa niin pitkälle kuin mahdollista. Toisaalta on oltava tietoinen siitä, että tutkija itse vaikuttaa saatavaan tietoon jo tietojen keruuvaiheessa ja että kyse on hänen tulkinnoista ja käsitteistöstään, johon tutkittavien käsityksiä sovitetaan. Tämän vuoksi käsiteanalyysi nousee keskeiseksi ja validiteetin muodoista rakennevalidius. Rakennevalidius tarkastelee, käytetäänkö tutkimuksessa käsitteitä, jotka heijastavat tutkituksi aiottua ilmiötä. Tästä johtuen tutkijan on pystyttävä raportoinnissaan perustelemaan, miten hän on päätenyt luokittelemaan ja kuvaamaan tutkittavien maailmaa siten kuin

hän on sen tehnyt. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 186–189.) Tutkimuksessa käytetyistä käsitteistä voimaantuminen osoittautui haasteelliseksi, sillä käsitteestä ei ole luotu yhteistä määritelmää.

Teemahaastattelussa validiteetti voidaan todeta myös vertaamalla saatuja tuloksia muista lähteistä saatuihin tietoihin. Vahvistuksen hakeminen kirjallisuudesta lisää tulosten uskottavuutta. Tulosten tarkastelussa käy ilmi, että tutkimustuloksista löytyy useita yhtymäkohtia aiempiin maahanmuuttajille toteutettuihin tutkimuksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 186–189.)

Tutkimushaastattelun toteuttamisessa on myös epäkohtansa siinä missä muillakin aineiston keruumuodoilla. Haastattelutilanteessa itsessään katsotaan jo sisältävän useita virhelähteitä, esimerkiksi jos haastattelija ei ole perehtynyt rooliinsa ja tehtäviinsä riittävästi tai haastateltava haluaa antaa suotavia vastauksia. Haastattelijan ja haastateltavan välinen luottamus ja vuorovaikutus ovat aineistonkeruun kannalta ratkaiseva tekijä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 35, 42.) Se, että tutkija oli myös maahanmuuttajataustainen, todennäköisesti edesauttoi vuorovaikutussuhteen muodostumista haastattelutilanteessa.

Haastatteluita tehdessä monen maahanmuuttajan ongelmana oli, että he eivät voineet vapautuneesti ilmaista ajatuksiaan ja tunteitaan suomen kielellä. Ulosantia korvattiin usein ilmeillä ja eleillä, jotka jäävät haastattelutilanteessa tutkijan tulkinnan varaan. Aineisto olisi todennäköisesti ollut rikkaampaa, jos maahanmuuttajat olisivat voineet kommunikoida omalla äidinkielellään. Jotkut käsitteet, esim. kotoutuminen, eriarvoisuus, olivat osalle maahanmuuttajista vieraita. Käsitteiden havainnollistaminen usein vaati asian yksinkertaistamista, jolloin käsitteen merkitys saattoi jäädä suppeammaksi kuin työn teoriaosuudessa on määritelty. Kieliongelma näyttäytyi myös siinä, että joidenkin maahanmuuttajien kanssa ei pystytty käsittelemään kaikkia teemahaastattelun aihealueita.

9.3 Tutkimuseettisiä haasteita

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt ohjeet hyvään tieteelliseen käytäntöön. Sen keskeisiä lähtökohtia ovat mm. tieteellisten toimintatapojen noudattaminen (rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus), tieteellisesti ja eettisesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus-, raportointi- ja arviointimenetelmien käyttäminen, tulosten julkaise-

minen avoimesti, muiden tutkijoiden työn huomioon ottaminen asianmukaisella tavalla. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012.) Tutkimusta tehdessä on näitä ohjeita pyritty noudattamaan. Kyseessä on kuitenkin tutkijan ensimmäinen tutkimus, mikä lähtökohdina itsessään jo heikentää tutkimuksen uskottavuutta.

Tutkimusta tehdessä tutkijaa ohjaa eettinen sitoutuneisuus aiheen valinnasta lähtien, sillä jo se määrittelee tutkimusasetelman (Tuomi & Sarajärvi 2011, 129). Maahanmuuttoa tarkastellaan usein työllisyyden näkökulmasta: työperäistä maahanmuuttoa suositaan ja työllistyminen nähdään keskeisenä osana kotoutumista. Tämä lähtökohta on ilmeinen eettinen ongelma, kun tarkastellaan maahanmuuttajien kirjoa. Opinnäytetyön teoriaosuudessa on pyritty etsimään maahanmuuttajille toteutetuista tutkimuksista perusteluita lähestymistavalle.

Haastateltavien oikeuksien ja anonymiteetin turvaaminen olivat yksi tärkeimmistä eettisistä lähtökohdista. Tutkittavien suojaan kuuluu tutkijan selvitys tutkimuksen tavoitteista, menetelmistä ja riskeistä sekä oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Tutkijan on käsiteltävä tutkimustietoja luottamuksellisina ja huolehdittava osallistujien nimettömyydestä. Tutkittavilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa; tutkijan on toimittava siten, ettei osallistujille aiheudu vahinkoa eikä tutkimuksen rehellisyyttä vaaranneta. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2011, 131.) Tässä tutkimuksessa tutkittavia on tiedotettu saatekirjeellä (liite 3), jonka lisäksi tutkija on muistuttanut tutkimukseen osallistuvia heidän oikeuksistaan ennen haastattelujen tekoa. Haastateltavat olivat tietoisia, että yksi Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n työntekijöistä oli mukana haastateltavien valikoinnissa, mikä lisäsi tutkijan vastuuta haastateltavien anonymiteetin suojaamisessa.

Se, että tutkija itse on maahanmuuttaja, muodostaa myös tutkimuseettisen ongelman. Aihe oli henkilökohtainen, mutta opinnäytetyön uskottavuuden ja luotettavuuden kannalta tutkijan tekemät valinnat on pyritty raportoimaan asianmukaisesti. Toisaalta maahanmuuttajatausta nähtiin etuna haastatteluita toteutettaessa, sillä haastateltavien oli helpompi puhua aiheesta samaistuttavan henkilön kanssa.

10 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA

Tutkimustuloksista nousi esille paljon positiivista palautetta Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n toiminnalle. Tukityö koettiin tärkeäksi sekä asiakkaille että itse tukityöllistetyille. Tutkimustulokset antavat selkeitä viitteitä siitä, että maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tukea ja edistää työllistymisen tukitoimenpiteillä. Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n toiminta osana välityömarkkinoita nähdään perusteltuna tutkimustulosten valossa.

Tukityössä kehitettäviä asioita ilmeni vaikuttamismahdollisuuksien ja osallisuuden kokemisen osa-alueella. Haastateltavilla ei ollut tarvetta vaikuttaa työnkuvaan, mutta heistä välittyi passiivisen toimijan rooli työyhteisössä. Maahanmuuttajien osallisuutta ja aktiivisuutta työyhteisössä voi tukea esimerkiksi antamalla vastuualueita työhön tai yhdistyksen toimintaan liittyen. Omien vaikutusmahdollisuuksien kokemista voi lisätä muun muassa huomioimalla maahanmuuttajan aiempi ammattiosaaminen ja kiinnostuksen kohteet työtehtäviä jakaessa. Mahdollisuus osallistua yhdistyksen toiminnan kehittämiseen on myös tärkeä vaikutusväylä, mikä osaltaan sitouttaa työhön.

Tutkimuksessa ilmeni epäkohtia, jotka eivät varsinaisesti olleet tukityöstä riippuvaisia. Näitä olivat esimerkiksi eriarvoisuuden kokeminen ja yksinäisyyden kokeminen. Maahanmuutto tuo mukanaan odottamattomia haasteita ja vastoinkäymisiä. Lisäksi työttömyyden itsessään tiedetään olevan yhteydessä monenlaisiin ongelmiin yksilön hyvinvoinnissa. Ongelmien kasautuminen vaikeuttaa yhteiskuntaan osalliseksi pääsemistä, jolloin maahanmuuttaja voi syrjäytyä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa Maahanmuuttajan terveys ja hyvinvointi – tutkimuksessa (2012) todetaan, että nykyiset maahanmuuttajien terveyspalvelut, erityisesti mielenterveyspalvelut, eivät tavoita kuin osan palveluja tarvitsevista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 9-11). Palvelujärjestelmän kehittäminen maahanmuuttajien tarpeisiin ja syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien ohjaaminen palveluiden piiriin on tärkeää kotoutumisen onnistumiseksi. Vaikeiden asioiden läpikäyminen auttaa oman elämän jäsentämisessä ja siirtymään eteenpäin vaikeuksista huolimatta.

Kehittämissuositukset:

- osallisuuden ja aktiivisuuden lisääminen, esim. vastuualueiden antaminen
- aiemman ammattiosaamisen ja kiinnostuksen kohteiden huomioiminen työtehtävissä
- osallistaminen yhdistyksen toiminnan kehittämiseen
- syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien tunnistaminen ja ohjaaminen palvelujärjestelmän piiriin

Tutkimustulosten perusteella jatkotutkimusaiheita syntyi tutkimusaineistosta. Tutkimusaineistona oli kirjava ryhmä maahanmuuttajia, joilla on erilaiset lähtökohdat ja taustat. Ikähaarukka oli myös laaja, vaikka puolet haastateltavista sijoittui keski-ikä yläpuolelle. Näin ollen tulokset toimivat suuntaa antavina yleistyksinä. Jatkossa kukaan maahanmuuttajaryhmää voisi tutkia erikseen ja mahdollisesti ikäryhmittäin, jotta ymmärrettäisiin paremmin yksittäisten maahanmuuttajien haasteita kotoutumisessa ja työllistymisessä.

LÄHTEET

- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2011. Tervetuloa työhön! Käsikirja maahanmuuttajien työllistämiseen. KotoTyö – Työ kotouttamisen välineenä –hankkeen tulokset. Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja 1/2011. PDF-tiedosto.
- Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2010-2012. PDF-tiedosto.
- Frantti, P. 2008. Maahanmuuttajien työelämäharjoittelukokemusten yhteydestä kotoutumiseen. Kasvatustieteiden pro gradu – tutkielma. Lapin yliopisto.
- Heimola, A. 2013. Tulevaisuus Tukevasti Työssä – hanke 2013–2015. Kotkan korttelikotiyhdistys ry.
- Heponiemi, T. Wahlström, M. Elovainio, M. Sinervo, T. Aalto, A-M. Keskimäki, I. 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työ ja yrittäjyys 14/2008. Verkkojulkaisu. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/19508/temjul_14_2008_tyo_ja_yrittajyys.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.–16. painos. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, K. & Tuomala, J. 2006. Työvoimapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi. Työvoimapoliittinen tutkimus-sarjan 315. nide. Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt315.pdf
- Kansaneläkelaitos 2011b. Työttömän maahanmuuttajan tuet. Päivitetty 13.9.11. Kelan internetsivut. Saatavissa: <http://kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/190701134121EH?OpenDocument> [Viitattu 11.2.2012].

Kansaneläkelaitos. 2011a. Työmarkkinatuki. Päivitetty 8.4.11. Kelan internetsivut.

Saatavissa:

<http://kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/190701134121EH?OpenDocument> [Viitattu 11.2.2012].

Kansaneläkelaitos. 2011c. Työllistymistä edistävät palvelut – tuet toimenpiteen aikana Päivitetty 30.3.11. Kelan internetsivusto. Saatavissa:

<http://kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/190701134121EH?OpenDocument> [Viitattu 11.2.2012].

Kauppinen, T. Saikku, P. Kokko, R-L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: toim. Vaarama, M. Moisio, P. & Karvonen, S. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. Saatavissa:

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>

Kuronen, I. & Savuaho, T. 2006. ”Minä valitsin uusi elämä” – Kontakti-projektin maahanmuuttaja asiakkaiden tarinoita kotoutumisesta ja viranomaisten kokemuksia maahanmuuttajatyöstä. Mikkeli.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Lääkkölä, A. 2008. ”Ilman työtä en tunne itseäni ihmiseksi” – Maahanmuuttajien työllistymisintegraation esteet Kemi-Tornion alueella. Pro gradu – tutkielma. Turun yliopisto.

Maahanmuuttovirasto. 2013. Sanasto. Maahanmuuttoviraston internetsivusto. Saatavissa: <http://www.migri.fi/medialle/sanasto> [Viitattu 8.4.2013].

Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä – Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Kasvatustieteiden väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24957/9789513939922.pdf?sequ=1> [Viitattu 15.5.2013].

Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Yhteiskuntatieteiden väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25818/9789513941420.pdf?sequence=1>

Nissinen, E. 2012. Kohti täysivaltaisuutta – Voimaantuminen maahanmuuttajien tarinoissa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37998/URN%3ANBN%3Afi%3Aajyu-201206071830.pdf?sequence=1> [Viitattu 1.10.2013].

Pikkarainen, M. 2005. Maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän odotuksensa työelämästä Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Rapo, M. 2011. Kuka on maahanmuuttaja? - artikkeli. Tilastokeskuksen internetsivusto. Saatavissa: http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=0 [Viitattu 18.2.2012].

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Kasvatustieteiden väitöskirja. Oulun yliopisto. Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sisäasiainministeriö 2010. Kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seuranta järjestelmä 2011-2015. Maahanmuutto-osaston PDF-julkaisu. Saatavissa: [http://www.poliisi.fi/intermin/images.nsf/files/17699ad82639558ac2257826004fc787/\\$file/kotouttamisen,%20kotoutumisen%20ja%20etnisten%20suhteiden%20seuranta.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/images.nsf/files/17699ad82639558ac2257826004fc787/$file/kotouttamisen,%20kotoutumisen%20ja%20etnisten%20suhteiden%20seuranta.pdf)

Sisäasiainministeriö. 2011a. Maahanmuuton vuosikatsaus 2011. Verkkojulkaisu. Saatavissa: [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/7db380cd36db3f75c2257a020038f2d5/\\$file/maahanmuutto%202011%20tilastokatsaus%20web.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/7db380cd36db3f75c2257a020038f2d5/$file/maahanmuutto%202011%20tilastokatsaus%20web.pdf)

Sisäasiainministeriö. 2012a. Maahanmuuton vuosikatsaus 2012. Verkkojulkaisu. Saatavissa: http://www.intermin.fi/download/43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf [Viitattu 13.4.2013].

Sisäasiainministeriö. 2012b. Maahanmuuttopolitiikka-artikkeli. Sisäasiainministeriön internetsivusto. Saatavissa:

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka> [Viitattu 27.9.2012].

Sisäministeriö. 2011b. Uusi kotoutumislaki: Suomeen muuton alkuvaiheen ohjausta parannetaan. Taustatiedote. Saatavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b77/\\$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b77/$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Kapeneeko kuilu? Tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007-2011. Raportti 8/2011. PDF-julkaisu.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi.

Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. THL – raportti

61/2012. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90907/THL_RAP2012_061_verkko.pdf?sequence=1 [Viitattu 17.3.2013].

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. TENK:n internetsivusto. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta> [Viitattu 24.10.2013].

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Valtion kotouttamisohjelma: Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015. Konserni 27/2012. PDF-julkaisu. Saatavissa:

http://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013. Maahanmuuttajabarometri 2012 – loppuraportti.

PDF-julkaisu. Työ- ja elinkeinoministeriön internetsivut. Saatavissa:

www.tem.fi/files/35826/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf

Työnvälitystilasto (TEM). 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön työttömyystietoja kunnittain. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Saatavissa:

http://pxweb2.stat.fi/Database/StatFin/tym/tyonv/tyonv_fi.asp [Viitattu 2.8.2013].

Työterveyslaitos. 2009. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla : Esiselvitysraportti Sektoritutkimuksen neuvottelukunta, Osaaminen, työ ja hyvinvointi, 9/2009. Saatavissa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/setu/liitteet/Setu_9-2009.pdf
[Viitattu 25.5.2012].

Viitasalo, K. 2011. Työtä vai jotain muuta? Maahanmuuttajien kotoutumisen monet kasvot. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Vilka. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Välityömarkkinat. 2011. Työ- ja elinkeinoministeriön internetsivut. Päivitetty 6.6.2011. Saatavissa: http://www.tem.fi/tyo/tyovoiman_saatavuus/valityomarkkinat
[Viitattu 29.5.2013].

LIITTEET

Liite 1. Haastatteluteemat

- 1) Taustatiedot
 - a) ikä
 - b) sukupuoli
 - c) kansallisuus
 - d) maahanmuuton syy
 - e) kauan asunut Suomessa

- 2) Vahvistava tunnekokemus
 - a) itseluottamus, -arvostus
 - b) kykyuskomukset
 - c) motivaatio
 - d) psyykkisen hyvinvoinnin tunteet (rohkeus, itsensä tarpeelliseksi/merkittäväksi tunteminen..)
 - e) onnistumisen/epäonnistumisen kokemukset

- 3) Identiteetti
 - a) elämäkokemukset
 - b) kokemus itsestä suhteessa Kotkan Korttelikotiyhdistyksen toimintaympäristöön (muut tukityöllistetyt, asiakkaat)
 - c) kokemus itsestä suhteessa omaan ja suomalaiseen kulttuuriin
 - d) eriarvoisuus

- 4) Tietoisuuden lisääntyminen
 - a) oman tilanteen pohdinta ja käsitykset nykytilasta
 - b) osaaminen
 - c) päämäärät, tavoitteet
 - d) kiinnostuksen kohteet ja omat mahdollisuudet
 - e) tulevaisuuden suunnitelmat

- 5) Vaikuttaminen ja osallisuus
 - a) aktiivisuus ja osallisuus vapaa-ajalla, Kotkan Korttelikotiyhdistyksen toiminnassa, suomalaiseen yhteiskuntaan
 - b) vaikuttamismahdollisuudet

- 6) Sosiaalinen ympäristö
 - a) sosiaaliset suhteet (perhe, sukulaiset, ystävät, työkaverit, viranomaiset)
 - b) Kotkan Korttelikotiyhdistyksen ilmapiiri, työilmapiiri (hyväksyntä, luottamus, kunnioitus, arvostus, kannustus, turvallisuus)
 - c) kantäväestön suhtautuminen (asiakkaat, Kotkan Kortteliyhdistyksen työntekijät ja muut tukityöllistetyt)
 - d) oma suhtautuminen muihin

- 7) Kotoutumisen ulottuvuudet
- a) hyvinvointi
 - b) kielitaito
 - c) sosiaalinen verkosto
 - d) yhteiskunnallinen vuorovaikutus
 - e) kokemus palvelujärjestelmistä

Liite 2. Muuttujataulukko

Tutkimusongelmat	Teoreettinen tarkastelu	Teema-alueen numero
Millaisia tunnekokemuksia maahanmuuttajalla on?	Vahvistava tunnekokemus s. 15	2a-e, 3d, 6b-c
Mikä on maahanmuuttajan kokemus itsestä suhteessa ympäristöön?	Identiteetti s. 16	1c, 3b-d
Mitkä ovat maahanmuuttajan käsitykset omasta tilanteesta ja omista mahdollisuuksista?	Tietoisuuden lisääntyminen s. 17	1d, 2b, 4a-e, 5b, 6b
Mitkä ovat maahanmuuttajan kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista?	Vaikuttaminen ja osallisuus s. 18	3d, 5a-b, 6b
Millainen on maahanmuuttajan toimintaympäristö?	Sosiaalinen ympäristö s. 18	6a-d
Mitä hyötyä tukityöllistymisellä on kotoutumiseen?	Kotoutumisen ulottuvuudet s. 9	7a-e

Liite 3. Saatekirje

Hei !

Olen sairaanhoidonopiskelija Hue Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä Korttelikodille. **Teen tutkimushaastattelua ja olen kiinnostunut maahanmuuttajien kokemuksista tukityöllistymisestä Kotkan Kortteliyhdistyksessä.** Opinnäytetyöni aihe on ”Maahanmuuttajan tukityöllistyminen voimaannuttavana tekijänä”.

Kotkan Korttelikotiyhdistys ry on myöntänyt minulle tutkimusluvan, ja haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. **Haluaisin Sinun (maahanmuuttajan) kertovan omista kokemuksistasi, miten tukityöllistyminen on vaikuttanut kotoutumiseesi suomalaiseen yhteiskuntaan. Sinun kokemuksesi ja mielipiteesi on minulle tärkeä, joten toivon, että sinulla on kiinnostusta ja aikaa tulla haastateltavaksi.** Saatuja tutkimustuloksia voidaan hyödyntää Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n toiminnan kehittämisessä.

Haastattelut kestävät arviolta puolesta tunnista tuntiin ja ne tehdään Kotkan Korttelikotiyhdistys ry:n tiloissa. Haastattelut nauhoitetaan ja kirjoitetaan auki, jotta pystyn käsittelemään tietojani. Haastatteluaineisto on salaista. Niitä ei kuule tai lue kukaan muu kuin minä itse, jonka jälkeen nauhoitettu ja aukikirjoitettu tieto hävitetään asianmukaisesti.

Haastateltavan nimi ja tunnistetiedot eivät tule tutkimuksessa julki.

Haastatteluista saatava aineisto on salaista, eikä kukaan muu kuin tutkija saa tietää siitä.

Jos olet halukas osallistumaan tutkimukseen, ilmoittaudu vastaavalle ohjaajallesi tai ota yhteyttä minuun:

hue.duong@student.kyamk.fi

KIITOS!

Liite 4. Tutkimustaulukko aikaisemmista tutkimuksista

Tutkimuksen tekijä(t) ja nimi	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet	Aineisto, tutkimusmenetelmä	Keskeiset tulokset
Maahanmuuttaja-barometri 2012. Lopporaportti. Työ- ja elinkeinoministeriö.	<p>Maahanmuuttajabarometri muodostaa osan kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantarjestelmää. Sen avulla kerätään tietoa valittujen maahanmuuttajaryhmien subjektiivisista näkemyksistä kotoutumisesta ja yleisemmin viihtymisestä Suomessa.</p> <p>Seurantarjestelmään kuuluvat myös kunnille ja TE-toimistoille suunnatut palvelukyselyt. Näiden avulla tarkastellaan palveluntarjoajien näkemyksiä kotouttamisen ja kotoutumisen nykytilasta.</p>	Kohderymänä olivat Suomessa asuvat Venäjän, Viron, Thaimaan, Kiinan, Irakin, Somalian ja Turkin kansalaiset, jotka ovat muuttaneet Suomeen vuosina 2007–2009 ja ovat 18–75 -vuotiaita. Vastausprosentti oli 34%.	Kotoutumisen kannalta tärkeimmiksi tekijöiksi koettiin työ, kielitaito, turvallisuus sekä terveyspalvelut. Yli puolet vastaajista arvioi kielitaitonsa riittävän sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä työssäkäyntiin; 29 % arvioi saaneensa liian vähän suomen tai ruotsin kielen opetusta. 96 % vastaajista koki olonsa turvalliseksi tai melko turvalliseksi, mutta lähes joka neljäs oli kokenut syrjintää viimeisen vuoden aikana. Yli puolet vastaajista koki saaneensa melko vähän, vähän tai ei lainkaan tietoa tarjolla olevista palveluista. Joka viides ei tiennyt onko heille tehty kotoutumissuunnitelma vai ei. Niistä vastaajista, jotka tiesivät heille laaditun kotoutumissuunnitelman, vain noin 40 % oli sitä mieltä, että suunnitelma oli auttanut heitä.
Kuronen, I. & Savuaho, T. 2006. ”Minä valitsin uusi elämä” – Kontakti-projektin maahanmuuttaja asiakkaiden tarinoita kotoutumisesta ja viranomaisten kokemuksia maahanmuuttajatyöstä. Mikkeli.	Tutkimuksessa oli tarkoitus kuvata ja selvittää millaisena maahanmuuttajien kotoutuminen rakentuu heidän kertomissaan tarinoissa. Tarkastelun kohteena olivat maahanmuuttajien sijoittuminen koulutukseen ja työelämään, suuntautuminen tulevaisuuteen ja elämänhallinnan kehittyminen. Tutkimus oli osa Kontakti-projektin seuranta- ja vaikuttavuuden arviointia.	Tutkimuksen ydinaineisto koostui 16 Kontakti-projektin asiakkaina olleiden maahanmuuttajien narratiivisista haastatteluista. Haastateltavat valikoituivat siten, että jakauma edusti sekä sukupuolen että työllistymis- ja koulutuspolulle sijoittumisen osalta projektiasiakkaita. Haastateltavista 14 oli naisia ja kaksi miestä. Työssä heistä oli yhdeksän, koulutuksessa viisi ja projektissa asiakkaina edelleen jatkaneita kaksi.	Kotoutumisessa, työllistymisessä ja koulutuksessa suomen kielen osaamista pidettiin keskeisenä kriteerinä. Työpaikan saaminen edisti kotoutumista, vaikutti positiivisesti elämänhallintaan ja rohkaisi tulevaisuuden suunnittelua. Maahanmuuttajan pitkäaikainen työelämästä syrjään joutuminen haurastuttaa vahvaakin osaamiskokemusta ja selkeää ammatti-identiteettiä. Koulutuksella on keskeinen merkitys maahanmuuttajille. Oppisopimuskoulutus osoittautui yhdeksi onnistuneeksi koulutusmuodoksi maahanmuuttajan kotoutumisen tukemisessa.
Pikkarainen, M. 2005. Maahanmuuttajien työllistyminen ja hei-	Tutkimuksessa tarkasteltiin maahanmuuttajaväestöä Suomessa ja erityisesti hei-	Tutkimuksessa käytettiin tilastoaineiston ja kirjallisuuden lisäksi haastatteluaineistoa.	Tärkein odotus työelämälle oli työssä oleminen. Maahanmuuttajat halusivat

<p>dän odotuksensa työelämästä Suomessa. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto.</p>	<p>dän työllistymistään suomalaisilla työmarkkinoilla. Tavoitteena oli saada myös selville maahanmuuttajien ajatuksia ja odotuksia työelämästä Suomessa.</p>	<p>Yhteensä 28 maahanmuuttajaa haastateltiin Jyväskylässä ja Turussa, puolet naisia ja puolet miehiä. Haastateltavien keski-ikä oli 39 vuotta ja Suomessa he ovat asuneet keskimäärin 5 vuotta ja 2 kuukautta (pisimmillään 14 v; lyhimmillään 6 kk). Pääasiallinen syy muuttaa Suomeen oli perhe (11 haastateltavista).</p>	<p>päästä tekemään töitä, saada normaalin päivärytmin ja tutustua luonnollisella tavalla uusiin ihmisiin. Työllistymiseen eniten vaikuttavana tekijänä pidettiin kielitaitoa, ja suurin osa uskoi olevansa työmarkkinoilla erilaisessa asemassa ulkomaa-laistaustansa vuoksi. Vastajat totesivat, että mikäli he pääsevät sisälle työmarkkinoille, työllistyminen jatkossakin on helpompaa. Asuttuaan maassa pidempään apuna ja tukena ovat aiemmat kokemukset työelämästä ja siellä luodut verkostot.</p>
<p>Frannti, P. 2008. Maahanmuuttajien työelämäharjoittelukoke- muksien yhteydestä kotoutumiseen. Kasvatustieteiden pro gradu – tutkielma. Lapin yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajien työelämäharjoittelukokemusten ja kotoutumisen välistä yhteyttä. Tarkoituksena on selvittää millaiset työelämäharjoittelukokemukset edistävät kotoutumista sekä mitkä työharjoitteluun liittyvät tekijät vaikeuttavat kotoutumisen tavoitteen saavuttamista.</p>	<p>Aineistonkeruun menetelmänä teemahaastattelu.</p>	<p>Kotouttamistoimenpiteenä järjestettävä työelämäharjoittelu osoittautui tehokkaaksi kotoutumista edistäväksi toiminnoksi. Maahanmuuttajat kokevat työelämäharjoittelun onnistuneeksi varsinkin, jos se johtaa toiseen hyödylliseen tilanteeseen, esim. työllistymiseen tai opiskelupaikan löytymiseen. Työelämäharjoittelu antaa kulttuurista ja yhteiskunnallista tietoa maahanmuuttajalle ja toisaalta tietoa toisista kulttuureista kantaväestölle. Työelämäharjoittelua pidetään myös tärkeänä suomen kielen oppimismahdollisuutena. Kantaväestön ja maahanmuuttajien välinen avoin ja suvaitseva vuorovaikutus edistää kotoutumisen tunteen syntymistä sekä onnistuneen työelämäharjoittelujakson kokemista.</p>
<p>Nissinen, E. 2012. Kohti täysivaltaisuutta – Voimaantumisen maahanmuuttajien tarinoissa. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten maahanmuuttajat kuvaavat voimaantumistaan ja sitä tukevia tekijöitä. Työn tarkoitus on antaa aineksia monikulttuurisen ohjauksen kehittämiseen.</p>	<p>Tutkimuksen aineistona on seitsemän maahanmuuttajan haastattelua, jotka on toteutettu avoimesti ja narratiivisesti.</p>	<p>Analyysin tuloksena muodostui viisi voimaantumista kuvaavaa pääluokkaa. <i>Täysivaltaisuus</i>, joka pitää sisällään tunteen oman elämän hallinnasta ja siitä, että on vakavasti otettava yhteisön jäsen, kuvaa voimaantunutta maahanmuuttajaa. Voimaantumista tukevat <i>ympärvöivät ihmiset, itsereflektointi ja onnistumisen kokemukset</i>. On tärkeää saada apua ja tukea ympäröiviltä</p>

			ihmisiltä, mutta arvokkuuden tunnetta tuottaa myös se, että voi itse olla avuksi. Menneisyyden ja nykyhetken pohdinta on tärkeä teki- jä elämän haltuun ottamisessa. Vaikeiden kokemusten myötä tulee <i>elämää arvostava asenne</i> , joka vie eteenpäin vaikeuksista huolimatta.
Viitasalo, K. 2011. Työtä vai jotain muuta? Maahanmuuttajien kotoutumisen monet kasvot. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.	Tutkimuksen tavoitteena selvittää mitä merkityksiä ja sisältöjä maahanmuuttajat itse ilmentävät osaksi kotoutumistaan. Työn tarkoituksena on kotoutumisen prosessin tunnistaminen ja sen laadun parantaminen.	Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, viiden maahanmuuttajan teemahaastatteluna. Haastateltavat olivat aikuisia Suomessa pidempään asuneita ja kotoutumisessa jo pitkällä olevia henkilöitä.	Maahanmuuttajat kuvaavat kotoutumisen laajaksi prosessiksi, josta työ ja työttömyys ovat vain yksi, joskin tärkeä osa kotoutumista. Maahanmuuttajat itse ovat aktiivisia toimijoita oman kotoutumisensa suhteen. Viranomaisten rooli kotoutumisessa jää usein ohueksi, minkä lisäksi viranomaisten näkemys kotoutumisesta erosi maahanmuuttajien näkemyksestä. Onnistuneeseen kotoutumiseen tarvitaan laaja sosiaalinen verkosto: perhe, ystävät, vertaistuki ja viranomaiset. Kantaväestön osallisuus eri tahoilla edesauttavat kotoutumista merkittävästi.
Leppänen, S. 2013. Kotoutumiskoulutukseen osallistuvien maahanmuuttajien voimaantuminen. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajien voimaantumista. Tavoitteena oli tarkastella millaista voimaantuminen oli, jonka lisäksi haluttiin selvittää voimaantumisen prosessi- luonnetta.	Aineistonkeruun menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimukseen osallistui seitsemän maahanmuuttajanaista, jotka olivat kaikki muuttaneet Suomeen perhesyistä vuosien 2010 ja 2011 aikana. Jokainen heistä oli opiskellut ESR Palapeli2-projektin kotoutumiskoulutuksessa.	Maahanmuuttajanaiset kokivat mahdollisuutensa toteuttaa itseään hyvinä. He asettivat itselleen opintoihin ja työelämään liittyviä päämääriä ja tavoitteita, joita kohti he pyrkivät. Keskeiseksi välitavoitteeksi nousi suomen kielen oppiminen päätavoitteisiin pääsemiseksi. Kotoutumiskoulutuksella oli keskeinen rooli toimintaympäristön ja omien mahdollisuuksien hahmottamisessa. Vaikka suomalainen yhteiskunta nähtiin avoimena, maahanmuuttajanaiset eivät kokeneet olevansa samalla viivalla suomalaisten kanssa. Maahanmuuttajanaisilla oli suppeat sosiaaliset verkostot; puoliso tai oma perhe korvasi ystävyys- ja sukulaisuussuhteita. Sosiaalisten suhteiden lisäksi maahanmuuttajanaiset saivat voimavaroja omaamalla positiivisen elämän asen-

			teen, liikkumalla luonnossa ja harrastuksista. Voimaantumisprosessia vei eteenpäin omat voimavarat ja usko itseensä, saatu ympäristön tuki ja palaute sekä ympäristön luomat mahdollisuudet.
Salmela, M. 2012. Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.	Tutkielmassa tarkastellaan maahanmuuttajien kokemuksia uuteen kulttuuriin sopeutumisessa sekä selvitetään, miten maahanmuuttajat selviytyvät uusista haasteista Suomessa.	Haastatteluaineisto kerättiin yksilöhaastatteluina teema-haastattelututkimuksen menetelmin. Haastattelut kohdistuivat 10 satunnaisesti valittuihin nais- ja miespuolisiin maahanmuuttajiin, jotka olivat rekisteröity työvoimahallinnon Ura-ohjelmaan. Tutkielmaan valitut olivat kansallisuudeltaan afganistanilaisia, ranskalaisia, thaimaalaisia, venäläisiä ja vietnamilaisia. Osa heistä oli tullut Suomeen avioliiton kautta ja osa pakolaisstatuksella.	Maahanmuuttajien toiminoissa oli nähtävissä piirteitä, joilla he pyrkivät säilyttämään omia perinteitään ja joilla he luovat uusia toimintamalleja Suomessa selviytymiseen ja elämän hallittavuuteen. Haastateltavien kuvauksissa ei tullut esille pakonomaista tarvetta muuttaa omaa identiteettiään kulttuurin ja uuden ympäristön muutoksen vuoksi. Maahanmuuttajien halu säilyttää kulttuuriaan näkyi vahvana siteenä ja yhteydenpitämisenä kotimaassaan asuviin sukulaisiin. Jokaisella maahanmuuttajalla oli suunnitelmia tulevaisuudelleen. Toiveena oli oppia suomen kieli ja saada töitä. Kotoutumisessa suurimmat ongelmat liittyivät suomen kielen oppimisen vaikeuteen, työpaikan saamiseen ja tietämättömyyteen olemassa olevien palveluiden saamisessa. Kotoutumisessa ei ole vain merkittävää suomalaisen ja oman kulttuurin kohtaaminen, vaan prosessia ja omaa monikulttuurista identiteettiä tukee vuorovaikutus toisten maahanmuuttajien kanssa.